

6590
in-12
VCM
SRBONNE

P. RAMI DIALECTICÆ LIBRI DUO. LUTETIÆ 1572.

VCM 6- 6590

LE MIEUX

ILLUSTRATIONS

DES MANUSCRITS

DE LA BIBLIOTHEQUE

NATIONALE

DE PARIS

ET

DE LA BIBLIOTHEQUE

DE LA VILLE DE PARIS

DE LA BIBLIOTHEQUE

DE LA BIBLIOTHEQUE

DE LA BIBLIOTHEQUE

DE LA BIBLIOTHEQUE

DE LA BIBLIOTHEQUE

P. RAMIRE-
GII PROFESSO-
RIS DIALECTICÆ

LIBRI DVO.

BIBLIOTHÈQUE
de
Mr COUSIN

6590

Jo. Phil. M.

LV TET IAE,
Apud Andream Wechelum.

1572.

Cum privilegio Regis.

P. RAMUS

LECTORI, S.

ARCHIMEDES (Lector)
sphaera & cylindri rationem
(in cuius inventione vehemen-
tius elaborasset) sepulchro sui
incidi voluit. Et quidē si me de
vigiliis studiisque meis interrogas, sepulchri
mei columnam ē logicae artis institutione desi-
derem. De causa voti respondebunt, primo ad
artis accurationem, libri de inventioe argu-
mentorum & eorum dispositione ad judican-
dum nō solum ab Aristotele organici, Rhetori-
ci, Physici, sed á Cicerone & Quintiliano tam
multi oratorii: in quibus universis in duo-
rum libellorum pugnum ratione viaque con-
trahendis omni studio diligentiaque conten-
dimus, ne qua Logica particula cujusquā vel
umbra illic confusa esset, cuius veritas non
hic expressa teneretur. Atque hac prima pro-
blematis Archimedei conscientia erit. Respon-
debunt deinde ad Logicae usum, elegantiam,
dignitatem partibus omnibus explicandū ex-
citare

*citatae Logicis meditationibus, cum populares
 poetarum, oratorum, historicorum laudes, tum
 liberales & ingenuae artes novi corporis nova
 specie sui studiosis adolescentiores, praeclaris-
 que dotibus ornatiores & locupletiores factae:
 ac ne qua agrestium procorum protervia time-
 retur, suarum quaeque scholarum tanquam li-
 berali custodia septae & comitatae. Haec secun-
 da problematis Archimedei conscientia erit.
 Testes igitur isti Logicam & veritatem & uti-
 litatem tot dierum noctiumque vigiliis exqui-
 sitam testati de voti nostri causa responde-
 bunt: Teque (Lector) ut spero, commonefaci-
 ent, insanam nescio quam in plerisque omnibus
 Europae academiis altercandi de suis praeceptis
 sophisticam, Logicam & veritatis & utilitatis
 longe dissimilem esse: teque ad veriora & uti-
 liora praestantissima facultatis studia premia
 que inflammabunt. Ecquid verò interea turbæ
 tam graves objectæ, theatra scenicis probris ex-
 tructa, tribunalia, judicum pœnis minacia,
 damnatio tandem fœdis ignorantia calumnie-
 que notis infamis, è toto Philosophiæ regno
 manibus & lingua velut amputatis inaudita
 præscriptio, an exiguam voti nostri causam
 perhibebunt? Quid consecuta per Henricum
 Regem à judicii tam dementis invidia libera-*

tio, & in solidam sanctioris iudicii laudem re-
 gia professio? Quid postea (cum logicus hic ar-
 dor in religionis causam invasisset) longe gra-
 vissima offensio, vitæ salutisque propterea tri-
 bus iam bellis civilibus jactatio nullamne vo-
 ti nostri causam indicabunt? imo veró etiam
 admonebunt, ut Deo Optimo & Maximo gra-
 tias habeamus, quod studiorum nostrorum cur-
 sum hoc tanquam circo agitari & exerceri, ne-
 que tamen ulla metarum conversione frangi vo-
 luerit. Ideoque obtestor ut logicum lumen in bonis
 & veri percipiendi studiosis ingeniis accen-
 dat: cumque ad ingenuas artes exornandum
 tum ad cælestia sacra doctrinae mysteria illu-
 strandum magis ac magis augeat: perfici-
 atque ut isto in nominis sui glo-
 riam epigrammate logici epi-
 taphii tabula con-
 cludatur.

P. R A M I

P. RAMI DIA-
LECTICAE LIBER
PRIMVS DE IN-
VENTIONE.

CAP. I. QUID DIALE-
ctica.

IALECTICA est ars bene
differendi: eodemque sensu
Logica dicta est.

CAP. 2. DE PARTIBVS
*Dialecticæ, deque argumenti
generibus.*

Dialecticæ partes duæ sunt, Inven-
tio & iudicium. Inventio est pars Dia-
lecticæ de inveniendis argumentis: Ar-
gumentum est quod ad aliquid arguen-
dum affectum est: quales sunt singulæ
rationes solæ & per se consideratæ. Ar-
gumentum est artificiale aut inartificia-

le : Artificiale, quod ex sese arguit: est autem primum vel á primo ortum:

Primum, quod est suæ originis: estque simplex aut comparatum. Simplex, quod simpliciter & absoluté consideratur: Estque consentaneum aut dissentaneum. Consentaneum est, quod consentit cum re quam arguit: estque consentaneum absoluté aut modo quodam: absoluté, ut causa & effectum.

C A P. 3. D E E F F I C I E N T E

procreante & conservante.

Causa est, cujus vi res est. Itaque primus hic locus inventionis, fons est omnis sciëntiæ: sciri que demum creditur, cujus causa teneatur: ut meritó dicatur á poëta:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas.

Causa est efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens est causa, á qua res est: cujus etsi vera genera nulla nobis appareant, ubertas tamen permagna modis quibusdã distinguitur: Primo quód procreet aut tueatur. Ovidi. 4. de Remedio:

Ergo

*Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,
 Fac monitis fugias otia prima meis:
 Hæc ut ames, faciunt: hæc quæ fecere, tuentur:
 Hæc sunt jucundi caussa cibusque mali.
 Otia si tollas, periere cupidinis arcus:
 Contemptæque jacent & sine luce faces.*

*Sic pater & mater procreant: nutrix
 tuetur: 4. Æneid.*

*Non tibi diva parens generis, nec Dardanus
 author*

*Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucasus, Hyrcanæq; admorūt ubera tigres.*

*Sic Romulus conditor Romanæ ur-
 bis, Reges deinde reliqui, Consules, im-
 peratores, tutores & cōservatores fuere.*

CAP. 4. DE EFFICIENTE
sola & cum aliis.

*Secundo, caussa efficiens sola efficit
 aut cum aliis: earumque omnium sæpe
 alia principalis, alia adjuvās & ministra.
 9. Æneid. Nysus avocat ab Euryalo in
 se factæ cædis & culpam & pœnam: quia
 solus author fuerit:*

*Me me: adsum, qui feci: in me cōvertite ferrū
 O Rutuli: mea fra⁹ omnis: nihil iste nec ausus
 Nec potuit---*

” Solitaria caussa cū plærisque & princi-
” palibus & sociis pro Marcello varié ad-
” hibetur. Nā bellicas laudes (ait Orator)
” solent quidam extenuare verbis, easque
” detrahare ducibus & communicare cū
” multis, ne propriæ sint imperatorum: &
” certé in armis, militum virtus, locorum
” opportunitas, sociorum auxilia, classes,
” commeatus multum juvant: maximam
” veró partem, quasi suo jure fortuna sibi
” vendicat, & quicquid est prosperé ge-
” stum, id pene omne ducit suum. At ve-
” ró hujus gloriæ, Cæsar, quam es paulo
” ante adeptus, sociū habes neminem: to-
” tum hoc, quantūcunque est (quod certé
” maximū est) totum (inquam) est tuum.
” Nihil tibi ex ista laude cēturio, nihil præ-
” fectus, nihil cohors, nihil turma decer-
” pit: quin etiam illa ipsa rerum humana-
” rum domina fortuna in istius se societa-
” tem gloriæ non offert: tibi cedit, tuam
” esse totam ac propriam fatetur. Instru-
” menta etiā in caussis adiuvantibus con-
” numerantur: quo argumento impius
” Epicureus disputat mundum nunquam
” esse factum. i. de Nat. Quibus enim (ait)
” oculis animi intueri potuit vester Plato
fabri-

fabricam illam tanti operis, qua con-
strui á Deo atque ædificari mundum fa-
cit? Quæ molitio? quæ ferramenta? qui
vectes? quæ machinæ? qui ministri tanti
operis fuerunt?

CAP. 5. DE EFFICIENTE

per se & per accidens.

Tertió, caussa efficiens per se efficit
aut per accidens: Per se, quæ sua faculta-
te efficit: ut quæ natura vel consilio fa-
ciunt. Ventorū naturalis efficientia est
i. Æneid.

*Incubuerunt mari totumque á sedibus imis
Una Eurusque notusque ruunt creberque
procellis*

Africus & vastos tollunt ad littora fluctus.

Consilii exemplum est illa Cicero-
nis de se confessio. Suscepto bello, Cæ-
sar, gesto etiam magna ex parte, nulla vi
coactus, iudicio meo, ac voluntate ad ea
arma profectus sum, quæ erant sumpta
contra te. Per accidens efficit caussa,
quæ externa facultate efficit: ut in his,
quæ fiunt necessitate vel fortuna: neces-
sitate, cum efficiens vi cogitur ad effe-
ctum, qualis est Pompejanorum excu-

» satio. At mihi quidem (ait Orator) si pro
 » prium & verū nomen nostri mali quæ-
 » ratur, fatalis quædam calamitas incidit
 » se videtur & improvidas hominū men-
 » tes occupavisse: ut nemo mirari debeat
 » humana consilia: divina necessitate esse
 » superata.

Fortuna est causa per accidens, quan-
 do præter efficientis scopum aliquid ac-
 cidit. Sic casu fortuito (ait Tullius 3. de
 » Nat. Deorum) Phereo Iasoni profuit
 » hostis, qui gladio vomerem ejus aperu-
 » it, quam sanare medici non poterant. In
 hoc genere causarū imprudentia con-
 numerari solet. Ovid. 2. Trist.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?

Cur imprudenti, cognita culpa mihi est?

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:

Præda suis canibus nec minus ille fuit.

» *Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:*

» *Nec veniam, læso numine, casus habet.*

Hinc sumitur deprecatio: qualis est
 » pro Ligario: Ignosce pater: erravit: la-
 » psus est: nō putavit: si unquam posthac?
 » Et paulò post. Erravi: remeré feci: poeni-
 » tet: ad clementiam tuam confugio: de-
 » licti veniam peto: ut ignoscas oro. For-

tunæ

tunæ autem nomen ignoratio caus-
rū confinxit: cū enim aliquid præter
consilium spemque contigerit, fortuna
vulgo dicitur: nec inscite Iuvenalis,

*Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus. fortuna, deā, cæloque locamus.*

C A P. 6. D E M A-
teria.

Materia est causa, ex qua res est. Hoc
argumento ficto, apud Ouid. 2. Metam.
solis domus auro, pyropo, ebore, argen-
to componitur.

*Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammæque imitante
pyropo:*

*Cujus ebur nitidū, fastigia summa tegebat:
Argenti bifores radiabant limine valvæ.*

Cæsar 1. bel. civil. Imperat militibus «
Cæsar, ut naves faciant, cuius generis «
cum superioribus annis usus Britannia «
docuerat: carinæ primum ac statumina «
ex levi materia fiebant: reliquum cor- «
pus navium viminibus contextum, co- «
riis integebatur.

CAP. 7. DE FORMA.

Causæ primum genus ejusmodi est in efficiente & materia: secundum sequitur in forma & fine. Forma est causa, per quam res est, id quod est: ideoque hinc á cæteris rebus distinguitur: & forma simul cū re ipsa ingeneratur. Anima rationalis est forma hominis: quia per eā homo est homo & distinguitur á cæteris omnibus naturis. Geometricarū figurarū in triangulis, quadrangulis sua forma est: Physicarum cæli, terræ, arborū, pisciū sua forma est, unde præcipua rerum ut natura est, sic erit explicatio, si possit inveniri: ut in artificiosis rebus facilius occurreret. Cæsar. 7. Muri autem omnes Gallici hac fere forma sunt: trabes directæ perpetuæ in longitudinem, paribus intervallis distantes inter se binos pedes, in solo collocantur: hæ revinciuntur introrsus & multo aggere vestiuntur: ea autem, quæ diximus, intervalla grandibus in fronte saxis effarciuntur. His collocatis & coagmentatis alius in super ordo adjicitur, ut idem illud intervallum servetur, neque inter se contingant

gant trabes, sed paribus intermissæ spa-
 tiis singulæ singulis saxis interjectis ar-
 cté cōtineātur: sic deinceps omne opus
 cōtextitur, dū iusta muri altitudo explea-
 tur: hoc cū in speciem varietatemque
 opus deforme non est, alternis trabibus
 ac saxis, quæ rectis lineis suos ordines
 servant: tum ad utilitatem & defensio-
 nem urbium summam habet oportuni-
 tatem: quod & ab incēdio lapis, & ab ari-
 ete materia defendit: quæ perpetuis tra-
 bibus pedes quadragenos plerūque in-
 trorsus revincta, neque perrumpi, neq;
 distrahi potest. Sic forma Virgiliani por-
 tus explicatur *Æneid. i.*

*Est in secessu longo locus: insula portum
 Efficit objectu laterū, quibus omnis ab alto
 Frāgitur, inq; sin⁹ scīdit sese unda reductos.
 Hinc atq; hīc vastæ rupes, geminiq; minātur
 In celum scopuli, quorum sub vertice latē
 Æquora tuta silent: tum sylvis scena coruscis
 Desuper, horrētiq; atrū nem⁹ imminet ūbra
 Fronte sub adversa scopulis pēdentibus ātrū.
 Intus aquæ dulces, vivoque sedilia saxo,
 Nympharum domus: hic fessas non vincula
 naves
 Ulla tenent: unco non alligat ancora morsu.*

CAP. 8. DE FINE.

Finis est caussa, cujus gratia re est. Phisicis rebus finis homo propositus est: homini deus. Omnium artium est aliquod summum bonum & finis extremus: ut Gramaticæ, bene loqui: Rhetoricæ, bene dicere: Logicæ, bene differere. Iuno. 1. Æneid. connubii finem assumit, cum Aeolo Deiopejam pollicetur, solatii scilicet prolisque gratia:

*Sunt mihi bis septē præstati corpore Nymphae
Quarum (quæ forma pulcherrima) Deiopejæ
Connubio jungā stabili, propriamq; dicabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus, annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parētem.*

In defensione Ligarii Cicero Tiberonem accusatorem urget, cum armorum contra Cæsarem susceptorum finem premit. Et certe (ait) contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim Tubero tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas:

CAP. 9. DE EFFECTIS.

Effectum est quod é caussis existit, si-
ve igitur gignatur, siue corrumpatur, si-
ve modo quolibet moveatur quidlibet,
hic motus & res motu facta effectum di-
citur: huius loci sunt laudes & vitupera-
tiones, quarum pleni sunt libri sacri &
profani. Æneid. 6. facta variorum popu-
lorum comparantur ad nominis Roma-
ni laudem:

Excudent alii spirantia mollius æra:

Credo equidẽ, ducẽt vivos de marmore vultus

Orabunt caussas melius, cœlique meatus

Describent radio, & surgentia sydera dicent.

Tu regere imperio populos Romane memẽto:

Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morẽ:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Huc dicta scriptaque referenda sunt.
Pericles & Hortensius bene dicẽdi lau-
de celebrantur: eodẽque argumẽto De-
mosthenes & Cicero etiã bene scriben-
di. Ad hunc locum referuntur consilia
& deliberationes, etiã si omnino ad exi-
tum perductæ non fuerint. Parmenio
& Philotas morte mulctati sunt, quia
conjurat[i]onis in Alexandrum essent

suspecti: ut Curtius & Arrianus meminerūt. De Lentulo & Cethego aliisque Catilinæ popularibus, Romani Senatus iudicio suppliciū sumptum est. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta describit.

*Quid nō ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in praelia trudit inermē
Solicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fæcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutū?*

CAP. IO. DE SVBIECTO.

Argumentum modo quodam consentaneum succedit, ut subiectum & adjunctum. Subiectum est cui aliquid adjungitur. Anima est subiectum scientiæ, ignorantiæ, virtutis, vitii, quia hæc præter essentiam accedunt. Corpus, sanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis: homo subiectū est divitiarū, paupertatis, honoris, infamiæ, vestitus, comitatus. Locus, est subiectū rei locatæ. Sic philosophi divinis entib⁹ licet parte & magnitudine carētib⁹ attribuunt

tribuunt locum. Sic geometræ locū lo-
cique differentias in rebus geometricis:
sic Physici multo etiam diligentius in
rebus Physicis considerant, in mundo,
in elementis simplicibus, in rebus com-
positis. Sic Virgilius in Georgicis suum
quemq; propositis rebus locū deligen-
dum admonet, ut segetibus, arboribus,
vitibus, pascuis:

At prius ignotū ferro quā scindimus æquor.

Ventos & varium celi prædiscere morem

*Cura sit, ac patrios cultusque habitusque
locorum:*

*Et quid quæque ferat regio, & quid quæque
recuset.*

Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:

*Arborei fætus alibi, atque injussa virescunt
Gramina.*

Sensilia sensuum, & res virtutibus ac
vitiis propositæ, subjecta vitiorum & vir-
tutum hoc modo nominantur: Color
est subjectum visus, sonus subjectum au-
ditus, quia hi sensus in his sensilibus oc-
cupantur & exercentur. Virtutes & vi-
tia declarantur in Ethicis hoc argumen-
to: temperantia & intemperantia volu-
ptate, magnanimitas & ignavia pericu-

lo: liberalitas & avaritia divitiis. Sic res numerabilis Arithmeticae, mēsurabilis (ut ita dicā) Geometriae subjicitur. Ejusmodi subjecto Cic. 2. Agra. disputat, inter Campanos nullam contentionem esse, quia nullus sit honor. Non gloriae cupiditate (ait) efferebantur, propterea quod ubi honos publicē non est, ibi cupiditas gloriae esse non potest: non contentione nec ambitione discordes: nihil enim supererat, de quo certarēt: nihil quod contrā peterent: nihil ubi dissiderent: Eodem argumento à Propertio dictum est:

Navita de ventis, de tauris narrat arator:

Enumerat miles vulnera, pastor oves.

C A P. II. D E A D J U N C T O.

Adjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum & si subjecto est levius, attamen est copiosius & frequentius: Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio:

Forsitan haec aliquis (nam sunt quoque) parva vocabit:

Sed quae non prosunt singula, multa juvant.

Animi corporisque & totius hominis

nis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid ulli subjecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est: ut autem locus est in subjectis, sic tempus est in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita præsens, futura: omninoque qualitates subjectis præter causas adjunctæ sive propriæ sint, quæ omni solique subjecto semper conveniunt, ut homini risus, equo hinnitus, cani latratus: sive communes quæcunque non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roscio Comædo cavillatur: Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne pilum ullum veri boni habere dicatur: Sic Martialis 2. lib. Zoilum ludit,

*Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luteo
Rē magnā præstas, Zoile, si bonus es.* (scus,

Sic vestitus & comitatus res adjunctæ sunt: quo circumstantiæ genere Dido venatum proficiscens, magnificè 4 Æne. depingitur:

Oceanum interea surgens aurora reliquit.

It portis jubare exorto delecta juvenus:

Retia rara, plagæ, lato venabula ferro:

Massylique ruunt equites, & odora canūvis:

*Reginam thalamo cunctantem, ad limina
primi*

Pænorū expectant, ostroque insignis & auro

Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.

Tandē progreditur magna stipante caterva

Sydoniā picto chlamydē circumdata limbo,

*Cui pharetra ex humero, crines nodantur in
aurum:*

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Est verò adjunctorum ad subjecta, quibus occupantur, usus item magnus. Hoc argumento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant, quia multā quoque & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri cōsentaneū, vel
idem

idem vel unum dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

CAP. 12. DE DIVERSIS.

Argumentum primum consentaneum expositum est, Dissentaneum sequitur, quod á re dissentit: sunt autem dissentanea inter se æque manifesta, alterumque ab altero æqualiter arguitur: tamen si sua dissensione clariús elucescât. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ sola ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima. Non hoc, Sed illud. Quamquam, Tamen. pro Pompejo, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. de Arte,

Nō formosus erat, sed erat facundus Ulysses.

2. Æneid. *Hic Priamus (quamquam in media jam morte tenetur)*

Non tamen abstinuit.

Paulo secus in Eunuchō,

Nam si ego digna hac contumelia

Sū maximé, at tu indignus qui faceres tamē.

Item illa aliusmodi. Pro Lig. Scelus
 » tu illud vocas Tubero? cur? isto enim no
 » mine illa adhuc caussa caruit. Alii enim
 » errorem appellant, alii timorem, qui du
 » rius, spem, cupiditatem, odium, pertina-
 » ciam, qui gravissime temeritatem: sce-
 » lus præter te adhuc nemo.

C A P. 13. D E D I S P A R A T I S.

Opposita sunt dissentanea, quæ ratio
 ne & re dissentiunt: itaque eidem attri-
 bui, secundum idem, & ad idem & eo-
 dem tempore non possunt. Sic Socrates
 albus & ater non potest eadem parte es-
 se: pater & filius eiusdem: sanus & æger
 eodem tempore: At albus esse potest a-
 lia parte, & ater alia: pater hujus, filius il-
 lius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex
 altero affirmato alterum negatur. Op-
 posita sunt disparata, aut contraria: di-
 sparata sunt opposita, quorum unum
 multis pariter opponitur, ut viride, cine-
 raceum, rubrum, media sunt inter albū
 & nigrum, quæ singula extremis, & in-
 ter se disparata sunt. Sic liberalitas & a-
 varitia inter se disparantur. Sic homo,
 arbor,

arbor, lapis, & ejusmodi res infinitæ disparantur, nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virgil. I. Ænei. hoc argumento disputat.

*O quā te memorē virgo? nāq; haud tibi vult
Mortalis: nec vox hominē sonat: O dea certē:*

CAP. 14. DE RELATIS.

Contraria sunt opposita, quorum unum uni tantum opponitur: suntque affirmantia, aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque affirmat, ut relata & adversa: Relata sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat ē mutua alterius affectione: atque inde nominata sunt relata: ut pater qui filium habet, & filius qui patrem habet: & ob hanc mutuam relationis causam, relata dicuntur simul esse natura, ut qui alterum perfectē norit, norit & reliquū. Pro Marc. Ex quo profectō intelligis, quanta in “ dato beneficio, sit laus, cum in accepto “ tanta sit gloria. Martialis in Sossibianum “ lib. I.

*Tum servum scis te genitum, blādeq; fateris,
Cūm dicis dominum, Sossibiane, patrem.*

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10.
 " Si portorium Rhodiis locare honestum
 " est, & Hermacreonti conducere. Quo-
 modo & in oratore perfecto Tullius.
 " Num igitur est periculum (ait) ne quis
 " putet in magna arte, & gloriosa turpe
 " esse docere alios id, quod ipsi fuerit ho-
 nestum discere? Studium veró quoddã
 suum Cicero é relatis illis in oratore
 " prodidit. jam illa (inquit) matura, uxor
 " generi: noverca filii, filiæ pellex. Quod
 idem in ferreæ ætatis descriptione Ovi-
 dius apertius affectavit. i. Meta.

-- Non hospes ab hospite tutus,

*Non socer á genero, fratrum quoque gratia
 rara est.*

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:

*Lurida terribiles miscent aconita nover-
 cæ:*

Filius ante diem patrios inquirat in annos.

Atqui argumentum talis relationis
 contrarium nihil habet, imo arguit mu-
 tuas causas: ut sum tuus pater: tu es igi-
 tur meus filius: at cùm dico sum tuus pa-
 ter, non igitur sum tuus filius, tum con-
 traria veré sunt.

Adversa sunt contraria affirmantia,
quæ inter se velut é regione perpetuó
adversantur, Ænied.ii.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigi-
dum, virtus & vitium opponuntur. Pa-
rad. i. contra Epicureos. Illud tamen ar-
cté tenent, accurateque defendunt, vo-
luptatem esse summum bonû: quæ qui-
dem mihi vox pecudum videtur, non
hominum. Tu cum tibi sive deus, sive
mater, ut ita dicam, rerum omnium na-
tura dederit animum, quo nihil est præ-
stantius, neque divinius, sic te ipse abji-
cies ac prosternes, ut nihil inter te atq;
inter quadrupedem interesse putes? Pe-
cudem & hominem adversa Cicero op-
posuit: voluptas, pecudis bonum est, nõ
igitur hominis. Sic libertas & servitus
apud Tibullum 2. lib.

Sic mihi servitiũ video dominãque paratã,

Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. Nunquam enim temeritas
cum sapientia commiscetur, nec ad cõ-
filium casus admittitur.

C A P. 16. D E C O N T R A -
dicentibus.

Contraria negantia sunt, quorum alterum ait, alterum negat idem: eaque sunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat ubique: ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Murænæ contradicatur sententiis Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academici. Dialogus est his verbis, Nihil ignoveris: imo aliquid, non
 „ omnia. Nihil gratiæ causa feceris: imo
 „ ne resistito gratiæ, cum officium & fides
 „ postulabit. Misericordia commotus ne
 „ sis: etiam in dissolvenda severitate, sed
 „ tamen est aliqua laus humanitatis. In
 „ sententia permaneto: enimvero nisi sententia
 „ alia vicerit melior. Martialis. lib. i.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et dives, quis enim potest negare?

Sed dum te nimium, Fabulla, laudas,

Nec dives, neque bella, nec puella es.

Cicero i. Tusc. cogit hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos
 misc-

miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicurei credebant. Iam mallet (ait) « Cerberum metueres, quàm ista tam in « consideratè diceres. Atticus. Quid tan- « dem? Marcus. Quem esse negas, eundè « esse dicis: Ubi est acumen tuum? cùm e- « nim miserum esse dicis, tum qui nō sit, « esse dicis. Tum post longam disputatio- nem Atticus ait, Age, jam concedo non « esse miseros, qui mortui sunt: quoniam « extorsisti, ut faterer, qui omnino non es- « sent, eos ne miseros quidem esse. Sic « Terentianus Phædria Dori Eunuchi dictum elevat, quod affirmasset pri- us, quæ post inficiaretur:

Modò ait, modò negat:

C A P. 17. D E P R I V A N T I B U S.

Privantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantum subjecto, in quo affirmatum suapte natura inest. Atque hic affirmatum dicitur habitus, negatum autem privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius & sobrius. Martial. lib. 3.

Ebrius es: nec enī faceres hæc sobrius unquā.

Sic cæcum esse & videre. Pro Cælio,
 „ Existat igitur ex hac familia aliquis, ac
 „ potissimum cæcus ille, minimum enim
 „ dolorem capiet, qui istam non videbit.
 Sic pauper & dives opponuntur apud
 Martialem lib. 5.

Semper eris pauper, si pauper es, Æmilianæ:

Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talia sunt mors & vita in Milonia-
 „ na, Hujus mortis sedetis ultores, cujus
 „ vitam, si putetis per vos restitui posse,
 „ nolitis? Itē tacere & loqui. i. Catil. Quid
 „ expectas auctoritatem loquentiū, quo-
 „ rum voluntatem tacitorum perspicis?
 „ Pro Marc. Doleo cum resp. immorta-
 „ lis esse debeat, eam in unius mortalis
 „ anima consistere. Sed dissentaneorum
 categoria sic est, unde quidvis ab altero
 differre quolibet modo possit.

C A P. I B. D E P A R I B V S.

Argumenta simplicia ita fuerunt in
 consentaneis & dissentaneis, compara-
 ta sunt, quæ inter se comparantur, quæ
 tametsi ipsa comparationis natura æque
 nota sint, attamen alterum altero alicui
 notius

notius & illustrius esse potest: Sæpeque notis brevius indicantur, aliquando partibus plenius distinguuntur, quæ propositio, redditioque nominantur: atque omnino comparata etiam ficta arguunt fidemque faciunt. Comparatio est in quantitate vel qualitate: Quantitas quares comparatæ quantæ dicuntur. Estque pariū vel imparium: Paria sunt, quorum est una quantitas: Argumentum igitur paris est, cū par explicatur à pari, ejusque notæ sunt par, æquale, æquare, idem, quod, tam, quam, tanto, quanto, tot, quot, & non magis, non minus. Virgil. *Æneid.* 2.

--*Par levibus ventis.*

Æne. 3. *Et nūc equali tecum pubesceret ævo.*

Æneid. 6. *En hujus nate auspiciis, illa inclyta Roma,*

Imperium terris, animos equabit olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur. 4. Cat. Cujus res gestæ atque virtutes
iisdē, quibus solis cursus regionibus ac
terminis continentur. *Æneid.* 4.

Tam ficti pravi que tenax quā nuntia veri.

Catul. *Tanto pessimus omnium poëta,*

Quantó tu optimus omnium patronus.
Ovid. 4. Trist.

*Littora quot conchas , quot amœna rosaria
flores,*

*Quotq; soporiferum grana papaver habet:
Sylva feras quot alit , quot piscibus unda na-
tatur,*

*Quot tenerum pennis aëra pulsat avis:
Tot premor adversis : quæ si cōprehendere coner,
Icaria numerum dicere coner aquæ.*

„ 9. Philip. Neque enim ille magis ju-
„ ris consultus, quàm justitiæ fuit : Itaque
„ quæ proficiscebantur á legibus & á jure
„ civili, semper ad facilitatem æquitatem
„ que referebat: neque constituere litium
„ actiones malebat, quàm controversias
„ tollere. Ovid. 2. de Arte,

Nō minor est virtus, quā querere, parta tueri.

„ Pro Mur. Paria cognosco esse ista in
„ L. Muræna, atque ita paria, ut neque ip-
„ se dignitate uinci potuerit, neque te di-
„ gnitate superarit. 2. Philip. Quorum fa-
„ cinus commune , cur non eorum præ-
„ da communis? Ter. in Adel.

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Hujus veró loci sunt confectaria illa
é contrariis quidem orta, sed parium
col-

collatione tractata: ut Martialis illud,
Tum servū scis te genitum, blandeq; fateris,
Cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Ovid. I. Fast.

In pretio pretiū nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper ubique jacet.

Ex adversis sunt frequentiora. Cice.
 pro Sylla. Neque verò quid mihi irasca
 re, intelligere possum, si quod eum de-
 fendo, quem tu accusas, cur tibi quoque
 ipse non succenseo, qui accuses eum,
 quem ego defendo? Inimicum, inquis,
 accuso meum: & amicum (inquam) ego
 defendo meum. Sic 5. Tusc. Quod cum
 fateantur satis magnam vim esse in viti-
 is ad miseram vitam, nonne fatendum
 est eandem vim in virtute esse ad bea-
 tam vitam? Contraria enim contrario-
 rū sunt consequentia. Sic interdū lacef-
 fiti par pari reponimus, qualis est Egl. 3.
 apud Virgilium contentio pastorum
 Damoætæ, primo hoc ænigma propo-
 nentis.

Dic quibus in terris & eris mihi magnus
Apollo,

Tres pateat cali spatiū non amplius ulnas.

*Dic quibus in terris inscripti nomina regū
Nascantur flores, & Phillida solus habeto.*

Paria veró ficta sunt illa apud Æschinem Socraticum quibus demonstrat Socrates cum Xenophontis uxore & cum Xenophonte ipso Aspasiā locutam. Dic mihi quæso Xenophōtis
„ uxor, si vicina tua melius habeat aurum
„ quā tu habes, utrum illius an tuū malis? Illius, inquit. Et si vestem, & cæterū
„ ornamentum muliebri pretii majoris
„ habeat, quā tu habes, tuamne an illius
„ malis? Illius veró respondit: Age veró, si
„ virū, illa meliorem habeat, quā tu habes, an illius malis? Hic mulier erubuit.
„ Aspasia autem cum ipso Xenophōte
„ sermonem instituit: Quæso, inquit, si vicini
„ tuus meliorem equum habeat
„ quā tuus est, tuumne equum malis an
„ illius? Illius, inquit. Quod si meliorem
„ fundum habeat, quā tu habes, utrum
„ tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem
„ scilicet. Quod si uxorem meliorem
„ habeat, quā tu habes, utrum illius
„ malis? Atque hic Xenophon quoque
„ ipse tacuit.

CAP. 19. DE MAJORIBUS.

Imparia sunt, quorū quātitas nō est una.

Impar est majus aut minus: Majus est, cujus quantitas excedit. Propriæ notæ sunt hujus rationis. Nō solum, sed etiam Malo hoc quàm illud, Plusquam, item per comparisonem Grammaticam, Cicero pro Muræna.

Tollitur é medio—

non solum ista verbosa simulatio prudentiæ, sed etiam illa domina rerum “

—sapientia: vi geritur res:

Spernitur orator—

non solum odiosus in dicendo, aut loquax, verum etiam

- bonus, horridus miles amatur.

Hinc sumitur Logica quædam gradatio climaci rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone. Neque veró se populo solúm, sed etiam Senatui tradidit: “ neque Senatui modó, sed etiam publicis præsidiis & armis: neque his tantúm, “ verum etiam ejus potestati, cui Senatus “ totam Rempub. omnem Italiæ pubem, “ cuncta populi Romani arma commiserat. Juvenalis Saty. 8. adversus gloriosum nobilem.

*Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacida similis, Vulcaniaque arma capeffas,
Quàm te Thersitæ similē producat Achilles.*

» Pro Marc. Plus admirationis habitu-
» ra quàm gloriæ. Æneid. I.

*O socii (neq; enim ignari sumus antè malorū)
O passi graviora: dabit Deus his quoque finē.*

» Cic. pro Mur. Noli tam esse injustus,
» ut cū tui fontes vel inimicis tuis pate-
» ant, nostros rivulos etiam amicis putes
» clausos esse oportere. Hinc illa gra-
» datio est sine climache Rhetorico apud
» Terent.

*Thr. Magnas verò agere gratias Thais mihi?
Gn. Ingentes: Thr. Ain tu? Læta est? Gn. Non
tā ipso quidē dono, quā abs te datū esse: Id ve-
Triumphat.* (rò seriò

*Ficta verò majora etiā plurimū valēt.
Terent. Heau. Satrapes si siet*

*Amator nunquā sufferre ejus sumptus queat
Ne dum tu possis. 5. Æne.*

» *Magnanime Ænea, nō si mihi juppiter author
» Spondeat, hoc sperem Italiam cōtingere celo:
» Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro
» Consurgunt venti, atq; in nubem cogitur aer:
» Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
» Sufficimus.*

CAP. 20. DE MINORIBUS.

Minus est, cujus quantitas exceditur.
 Minus autē sæpe indicatur propriis notis,
 ut non solum, sed ne : potius hoc quàm
 illud : cum, tum. Item per Grammati-
 cam comparationem : denique per ne-
 gationem parium. Cice. 2. Catil. Nemo
 non modo Romæ, sed ne ullo in angu-
 lo totius Italiæ oppressus ære alieno fu-
 it, quem non ad hoc incredibile scele-
 ris fœdus asciverit. 1. Catil. Ut exul po-
 tius tentare, quam cōsul vexare Remp.
 possis. 2. Agr. Quæ cū omnibus est diffi-
 cilis & magna ratio, tum veró mihi præ-
 ter cæteros.

Ovid. 3. de Trist.

*Savior es tristi Busiride, savior illo,
 Qui falsum lento torruit igne bovem.*

Ovid. 1. Remed.

*Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
 Arida nec sitiens ora levabis aqua:*

Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?

At pretium pars hæc corpore majus habet.

Atque hujus ejusdem speciei sunt hæ
 formulæ, quæ fiunt negatione parium.
 Phi. 9. Omnes ex omni ætate qui in hac
 civitate intelligentiam iuris habuerunt,

» si unum in locum conferantur , cum
 » Servio Sulpitio non sunt conferendi.
 » Cat. 2. Quanquã illi qui Catilinã Massi-
 » liam ire dictitant, non tam hæc querun-
 » tur quã verentur. Pro Muræna, Quod
 » enim fretum , quem Euripum tot mo-
 » tus , tantas , tam varias habere putatis
 » agitationes fluctuum, quantas perturba-
 » tiones & quantos æstus habet ratio co-
 » mitiorum? Aliquando nota nulla est,
 » Pro Marcel. Tantum abes à perfectio-
 » ne maximorum operum, ut fundamen-
 » ta, quæ cogitas, nondum jeceris. Pro Ar-
 » chia. Saxa & solitudines voci respon-
 » dēt: bestię sæpe immanes cantu flectun-
 » tur atque consistunt, nos instituti rebus
 » optimis non pœtarum voce movea-
 » mur? 7. Ver. Gradatio illa est à minori-
 » bus. Facinus est vincere civem Rom: sce-
 » lus verberare: prope parricidium nece-
 » re: quid dicam in crucem tollere? Fin-
 » guntur etiam minora. Virg. Egl. 1.

*Ante leves ergo pascentur in æthere cervi,
 Et freta destituent nudos in littore pisces:*

*Ante pererratis amborum finibus, exul
 Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania
 Tigrim,*

Quã

Quám nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. O rem non modo visu fœ-
dam, sed etiam auditu: Si inter cœnam,
in tuis immanibus illis poculis! hoc tibi
accidisset, quis nō turpe duceret? In cœ-
tu veró populi Ro. negotium publicum
gerens, magister equitum, cui ructare
turpe esset, is vomens frustis esculentis
vinum redolentibus, gremium suum &
totum tribunal implevit.

C A P. 21. D E S I M I L I B U S.

Adhuc comparatio in quantitate fu-
it, sequitur comparatio in qualitate, qua
res comparatæ quales dicuntur: nempe
similes aut dissimiles. Similia sunt, quo-
rum est eadem qualitas: similitudo pro-
portio dicitur, ut similia pportionalia.
Notæ similitudinis (quæ uno verbo cō-
cluditur) sunt, Similis, Effigies, More, In
star, Tanquam, Sicuti: tum negatio dis-
similitudinis, Haud secus, non aliter. i.
Æneid.

Os humerosque deo similis.—

9. Philip. Quanquam nullum moni-
mentum clarius Servius Sulpitius relin-
quere potuit, quám effigiem inorum

» suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, in-
 » genii, filium. i. Trist.

*Nāq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 Solus Achilleo tollere more potest.*

» In Pis. Vnus ille dies mihi quidem in-
 » star immortalitatis fuit, quo in patriam
 » redii. Verr. i. Sed repente é vestigio ex
 » homine, tanquam aliquo poculo Cir-
 » ceo, factus est Verres. Pro Pompejo, Ita
 » que omnes quidē nunc in his locis Gn.
 » Pompejum sicut aliquem non ex hac
 » urbe missum, sed de cælo delapsum in-
 » tuentur. 3. Æneid.

Haud secus ac iussi faciunt. —
 Terentius in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis parres deinceps expli-
 cantur & quidē disjuncte vel continue.
 Similitudo disjuncta est, quando termi-
 ni quatuor re ipsa distinguuntur. Ecl. 5.

*Tale tuum carmen nobis divine poëta,
 Quale sopor fessis in gramine. —*

Carmen ad auditorē, vt sopor ad fes-
 sum, termini quatuor distincti sunt. Ad
 » Frat. i. Quemadmodum gubernatores
 » optimi vim tempestatis, sic sapientissimi
 » viri fortunæ impetum persæpe superare
 non

non possunt. Hic quatuor sunt item termini, ut gubernator ad tempestatem, sic sapiens ad fortunam. 1. Trist.

*Scilicet ut fulvū spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.*

Cic. 2. Phil. Sed nimirum ut quidam « morbo & sensus stupore, suavitatem ci- « bi non sentiunt: sic libidinosi, avari, faci- « norosi, veræ laudis gustum nō habent. « Virgilius fecerat hos versus,

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:

Divisum imperium cum jove Cæsar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumq; magnum erat adeptus. His igitur simili- bus Batyllum Virgilius lusit,

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores:

Sic vos non vobis nidificatis aves.

Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis vellera fertis oves:

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquādo nulla prorsus est nota. Ecl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori,

Alba ligustra cadūt, vaccinia nigra legūtur.

Continua similitudo est, quando est ut primus terminus ad secundum, sic secundus ad tertium. 3. Leg. Videtisne magistratus hanc esse vim, ut præsit, præ-

scribat recta & vtilia & conjuncta cum legibus? ut enim magistratibus leges, ita populo præsumt magistratus. Hic termini sunt tres: lex, magistratus, populus.

Ficta similitudo parem vim habet superioribus illis: sed præcipue in hac explicata similitudine Æsopici apologi excellunt. Horat. 1. Epi.

*Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiā quæ diligit ipse, vel odit
Olim quod vulpes agroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsū.*

C A P. 22. DE DISSIMILIBUS.

Dissimilia sunt comparata, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriæ notæ sunt, dissimile, dispar, differens, aliud, secus. pro Plā. Quanquam dissimilis est debitiō pecuniæ & gratiæ. Ennius,

O domus antiqua, heu quā dispari dominare domino.

Cæsar 1. bell. Gall. Hi omnes lingua, institu-

institutis, legibus inter se differunt. 2. “
 Agar. Alio vultu, alio vocis sono, alio in “
 cessu esse meditabatur. Cic. 2. Nat. Quo- “
 niam cœpi secus agere atque initio dix- “
 eram. Dissimilitudinis notæ etiam sunt “
 per negationem similium. 3. de Orat. “
 Non est philosophia similis artium reli- “
 quarum. 2. Æneid.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles,

Talis in hoste fuit Priamo. —

Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens. —

1. ad Frat. Sit annulus tuus, non tan- “
 quam vas aliquod, sed tanquam ipse tu. “
 3. Phil. Certus dies non ut sacrificii, sic “
 consilii expectari solet. Hoc argumēto “
 pastor ille errorem suum confitetur:

*Urbē (quam dicunt Romam) Melibæe, putavi
 Stultus ego, huic nostræ similem. — Et mox,
 Sic canibus catulos similes, sic matrib⁹ hædos
 Noram, sic parvis componere magna solebam.*

Vt nec canibus catuli, nec matribus
 hædi, sic nec Mantua Romæ similis est.
 Nota plærunq; nulla est, & dissimilitudo “
 plenius explicatur. Qui. li. 5. c. 11, Brutus “
 occidit liberos proditionem moliētes.

» Manlius virtutem filii morte multavit.

» Catullus:

» *Soles occidere & redire possunt:*

» *Nobis cum semel occidit brevis lux,*

» *Nox est perpetua una dormienda.*

» C A P. 23. D E C O N J U G A T I S.

» Haftenus prima argumenta sunt ex-
 » posita, sequuntur orta de primis, quæ
 » perinde sunt ad id quod arguunt, sicut
 » prima, unde oriuntur: ut conjugata &
 » notatio: distributio & definitio. Conju-
 » gata sunt nomina ab eodem principio
 » varie deducta, ut justitia, justus, justé. In
 » conjugatis symbolum est consentaneo-
 » rum argumentorum. Propertius libro
 » secundo:

» *Libertas quoniam nulli jam restat amanti,*

» *Nullus liber erit, si quis amare velit.*

» Hic libertas causa est, cur sis liber. Ci.

» 3. de Nat. Deorum, cum de Dionysio

» Tyranno loquitur: Iam mensas argen-

» teas de omnibus delubris jussit auferri,

» in quibus quod more veteris Græciæ in

» scriptum esset, Bonorum Deorum, uti

» eorum bonitate velle se dicebat: Dii bo

ni sunt: eorum igitur bonitate est uten-
dum. Hic ex effectis ad causas est dispu-
tatum. Terent.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Ex subjecto est ad adjunctum. Con-
trá Phil. 2. Non tractabo ut Consulem,
ne ille quidē me ut Consularem. In Pi-
son. Cum esset omnis illa causa consu-
laris & senatoria, auxilio mihi opus fue-
rat & Consulis & Senatus.

C A P. 24. D E N O T A T I O N E.

Notatio est nominis interpretatio:
nomina siquidem sunt notæ rerum, no-
minumque vel derivatorum, vel com-
positorum, si vera notatione fiant, ratio
reddi potest ex aliquo argumento pri-
mo: ut homo ab humo. Ovid. 6. Fast.

Stat vi terra sua, vi stando uesta vocatur.

Ex causa est notatio:

At focus à flammis & quod fovet omnia di-

Ex effectis est notatio: *(Etus.*

Itē 4. Ver. O Verrea præclara: Quo e-
nim accessisti, quo nō attuleris tecū istū
diē? Etenim quam tu domū, quam urbē
adiisti, quod fanum denique, quod non
eversum atque extersum reliqueris?

» Quare appellentur sane ista Verrea,
 » quæ non ex nomine, sed ex moribus na-
 » turaque tua constituta esse videantur.

Ex effectis item est notatio. Ovidi. 1.
 Fast. (est,

Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis hæc

» *Nomine clausa aperit, claudit aperta suo.*

» Hic est notatio é subjecto cardine,
 » circa quem numē deæ exercetur. At ex
 » adjunctis notatio est Bambalionis 2.
 » Phil. quia balbus & stupidus: hinc igitur
 » cavillatio in Antonium generum.

» Tuæ conjugis, bonæ fœminæ, locupletis
 » quidem certé, Bambalio quidam pater,
 » homo nullo numero, nihil illo contem-
 » ptius: qui propter hæsitantiam linguæ
 » stuporemque cordis cognomen ex con-

» tumelia traxerit. Ex adjunctis est nota-
 » tio. E dissentaneis autem sunt illa apud
 » Quintilianum libro primo capite sexto
 » Lucus, quia umbra opacus, parum luce-
 » at: & ludus quia sit longissime á lusu: &

» Dis quia minimé dives. Potest etiam é
 » cōparatis esse notatio: ut Pyropus quód
 » ignis flammam imitetur. Est veró ut no-
 » tationi ad suum nomen, sic nomini ad
 » notationem sua affectio: ut Animi ple-

nus,

nus, ergo animosus, & contrá, Animosus, ergo animi plenus.

CAP. 25. DE DISTRIBUTIONE.

Reliquum est ex ortis aliunde argumentis argumentum distributionis & definitionis: in qua utraque affectio reciprocationis est, illic partium omnium cū toto, hic definitionis cum definito. Distributio est cū totum in partes distribuitur. Totum est, quod cōtinet partes. Pars est, quæ cōtinetur á toto. Atque ut distinctio totius in partes, distributio sic collectio partium ad constituendum totum, inductio dicitur.

Distributio sumitur ex argumentis toti quidem consentaneis, inter se autem dissentaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio major fuerit.

CAP. 26. DE DISTRIBUTIONE ex causis.

Distributio prima est ex absolute consentaneis, causis nempe & effectis. Di-

tributio ex caussis est, quando partes sunt caussæ totius. Hic distributio integri in sua mēbra præcipuè laudatur. Integrum est totū, cui partes sunt essentialis: membrū est pars integri. Sic Grammatica in etymologiam & syntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionē, Dialectica in inventionem & iudicium dividitur. Ab his enim partibus artes illæ constituuntur. Hæc distributio principalis est, cū rei longioris explicatio suscipitur. i. Georg.

*Quid faciat letas segetes, quo sidere terram
Vertere Mæcenas, ulmisque adjungere vites
Conveniat: quæ cura bouum, quis cultus habēdo
Sit pecori, atq; apibus quāta experiētia parcis,
Hinc canere incipiam. —*

- Cic. pro Mur: Intelligo (judices) tres
- ” totius accusationis partes fuisse: & earū
- ” unam in reprehensione vitæ, alteram in
- ” contentione dignitatis, tertiā in criminibus
- ” ambitus esse versatam. Quin etiam aliter tractatur hoc argumenti genus, vel à partibus ad totum, vel à toto ad partes. Catullus:

*Quintia formosa est multis: mihi cādida, toga
Recta est: hæc ego sic singula confiteor:*

Totum

*Totū illud, formosa, nego: nā nulla venustas,
 Nulla in tam magno est corpore mica salis.
 Lesbia formosa est: quæ cū pulcherrima tota est
 Tū omnibus una omnes surripuit Veneres.*

CAP. 27. DE DISTRIBUTIONE
ex effectis, ubi de genere & specie.

Distributio ex effectis est quando partes sunt effecta: ut in navi nautæ alii malos scandunt, alii per foros cursitant, alii sentinam exhauriunt, gubernator autē clavum tenet in puppi. Distributio generis in species hic excellit. Genus est totū partibus essentiale: Species est pars generis: Sic animal genus hominis & bestię dicimus. Animal enim est totū, cuius essentia, nempe corporea, animata, sentiens, ad bestiam & hominē communiter attinet. Sic dicimus hominem & bestiā species animalis, quia partes sunt animali subiectæ, quæ animalis essentiam communē habent, Sic dicimus hominem, genus hominum singulorum, & leonem, singulorum leonum: contrā veró singulos homines, species hominis singulos leones, leonis. Genus est gene-

ralissimū aut subalternum. Species subalternā aut specialissima. Genus generalissimum, cuius nullum est genus : ut in Logica inventionē, Argumentum est genus, generalissimum artificialium & inartificialium.

Subalternū genus, ut subalternā item species, quod species huius, illius autem genus est: ut causa, species est argumenti absolutē consentanei, genus materiæ & formæ. Species specialissima, quæ est individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus verò & species notæ sunt causarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quæ materia est ad species communiter attinens: tum facultas vitæ & sensus, quæ forma item communiter ad species spectat. Quare genus continet causas, quæ communiter ad ipsius species attinent: contrā itaque etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est insigne ac præstabile, quia causam declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara inventu. Attamen illustrationis & exempli gratia afferemus, quod poterimus.

mus. Ovid. i. Metam. dividit animal in quinque species, stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuere,

*Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent caeleste solum formæque deorū:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis ær.
Sanctius his animal mentisq; capaciùs altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera
Natus homo est. —* (posset,

Sic Cic. i. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam. Sed omne, quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri solertiaque versatur, aut in societate hominum tuenda, tribuendoque suum unicuique, & rerum contractarum fide, aut in animi excelsi atque invicti magnitudine ac robore, aut in omnibus, quæ fiunt, quæque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia. Distributio generis in formas specierum eadē est, quia formæ cum genere constituunt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud

mutum. Genus & species non solum tractantur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim alterum ex altero.

» Pro Archia, Ac ne quis á nobis hoc ita
 » dici forte miretur, quod alia quædam in
 » hoc facultas sit ingenii, atq; hæc dicen-
 » di ratio aut disciplina: nec nos quidem
 » huic cuncti studio penitus unquam de-
 » diti fuimus. Etenim omnes artes, quæ
 » ad humanitatē pertinent, habent quod-
 » dam commune vinculum, & quasi co-
 » gnatione quadam inter se continentur.

Ars est genus: poëtica & eloquentia sunt species. Cōtrá genus tractatur per species, ut 4. de Trist.

Materiamq; tuis tristem virtutibus imple:

Ardua per præceptis gloria vadit iter.

Hæc tora quis nosset, felix si Troja fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est:

Ars tua Tiphys jacet, si nō sit in æquore fluctus:

Si valeant homines, ars tua, Phæbe, jacet.

Quæ latet, inq; bonis cessat nō cognita rebus,

Apparet virtus, arguiturque malis.

Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci. 7. ad At-

» tic. Urbem tu relinquis? ergo idem si
 » Galli venirent? Non est (inquit) in pa-
 rieti-

rietibus respub. at in aris & focus : fecit
idem Themistocles: fluctum enim toti-
us barbariæ ferre urbs una non poterat.
At idem Pericles non fecit, annum fe-
ré post quinquagesimum, cum præter
mœnia nil teneret: nostri olim urbe re-
liqua capta, arcem tamen retinuerunt.

CAP. 28. DE DISTRIBUTIO-
ne e subjectis.

Reliqua distributio est quodammo-
do consentaneorum, ut subjectorum &
adjunctorum. Distributio é subjectis est,
cúm partes sunt subjecta, ut apud Catul.

*Virginitas nō tota tua est: ex parte parētū est,
Tertia pars matri data, pars data tertia patri:
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cū dote dederūt.*

Sic Cic. 5. Tuscu. Sint enim tria gene-
ra bonorum, ut jam á laqueis Stoicorū,
quibus usum me pluribus quám soleo,
intelligo, recedamus. Sint fane illa gene-
ra bonorum, dum corporis & externa
jaceant humi, & tantummodo quia su-
menda sunt, appellentur bona. Alia au-
tē divina illa longe lateque se pandant,

„ cælumque contingant, ut ea qui ade-
 „ ptus sit, cur eum beatum modó & non
 „ beatissimum dixerim?

C A P. 29. D E D I S T R I B U T I O N E
ex adjunctis.

Distributio ex adjunctis est, quando partes sunt adjuncta: ut hominum alii sani, alii ægri, alii divites, alii pauperes. Sic Vir. i. Geor. mūdū dividit in quinque partes, mediā torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas:

*Quinq; tenēt cælū zonæ, quarū una corusco
 Sēper Sole rubēs, & torrida semper ab igni:
 Quā circū extrema dextra levaq; trahūtur
 Cærulea glacie cōcreta, atq; imbribus atris:
 Has inter mediamque duæ mortalibus ægris
 Munere concessæ divūm.—*

„ Cæsar i. belli Gal. Gallia est omnis di-
 „ visa in partes tres, quarum unam inco-
 „ lunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui
 „ ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli ap-
 „ pellantur.

C A P. 30. D E D E F I N I T I O N E.

Definitio est, cū explicatur quid res
 fit,

fit, eaque vicissim definito argui potest. Definitio est perfecta aut imperfecta: Illa, propriè definitio: hæc, descriptio dicitur. Definitio perfecta est definitio cōstans é solis causis essentiam cōstituentibus: quales causæ genere & forma cōprehenduntur. Atque hoc modo definitur homo, animal rationale: Nempe genere (animal) intelligimus (ut dictum est) essentiam corpoream plenam vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quàm universale symbolum, causarum essentiam rei & naturam constituentium. Tales definitiones sunt artium: Grammatica est ars benè loquēdi: Rhetorica benè dicendi: Dialectica benè differendi: Arithmetica benè numerandi: Geometria benè metiendi.

C A P. 31. DE DESCRIPTIONE.

Descriptio est definitio ex aliis etiam argumentis rem definiens: ut, Homo

est animal mortale, capax disciplinæ.
 Hic cum aliqua causa miscetur communis itemque propria circumstantia.
 Atq; hæc succincta brevitās non est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationem desiderat. Sic gloria describitur in
 „ Miloniana: Sed tamē ex omnib præmiis
 „ virtutis si esset habenda ratio præmio
 „ rum, amplissimū esse præmium, gloriā:
 „ hanc unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis
 „ memoria consolaretur, quæ efficeret ut
 „ absentes adessemus, mortui viveremus:
 „ hanc denique esse, cujus gradibus etiā homines in cælum videantur
 „ ascēdere. Sic 4. Æne. fama describitur,

*Exemplō Libyæ magnas it fama per urbes,
 Fama malum, quo non aliud velocius ullum
 Mobilitate viget, viresque acquirit eundo:
 Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
 Ingrediturq; solo, & caput iter nubila cōdit.
 Illam terra parens ira irritata Deorum
 Extremā, ut perhibēt, Cæo Enceladoq; sororē
 Progenit, pedibus celerē, & pernicipibus alis:
 Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt
 corpore plumæ,
 Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)*

*Tot linguae, totidē ora sonāt, tot subrigit aures:
 Noctē volat celi medio, terræq; per umbram
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
 Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
 Turrib. aut altis, & magnas territat urbes:
 Tam ficti praviq; tenax, quā nuntia veri.*

Tales sunt descriptiones plantarum,
 animalium in Physicis: item fluminū, mō-
 tium, urbiū in Geographis & historicis.

CAP. 32. DE TESTIMONIO
divino.

Exposito artificiali argumento sequi-
 tur inartificiale. Argumentum inartifi-
 ciale est, quod non sua natura, sed assum-
 pta artificialis alicujus argumenti vi ar-
 guit. Itaque cum exquisita rerum veri-
 tas subtilius exquiritur, perexiguam
 vim probationis habet: In civilibus au-
 tem & humanis rebus plerumque hoc
 argumentum præcipuam fidem ē mo-
 ribus arguentis efficit, si prudentia, vir-
 tus & benevolentia adfuerint. Id uno
 nomine testimonium dicitur: estque
 divinum vel humanum. In divinis
 testimoniis numerantur non solum

deorum oracula, sed etiam respōsa vat-
tum & fatidicorum: quæ omnia 3. Cati-
lin. adhibentur. Nam ut illa omittam
» (ait Orator) visas nocturno tempore ab
» occidēte faces, ardoremque cæli, ut ful-
» minum jactus, ut terræmotus, cæteraq;
» quæ ita multa nobis Consulibus facta
» sunt, ut hæc quæ nunc fiunt, canere Dii
» immortales viderentur. Deinde paulo
» post, Quo quidem tempore, cum Aru-
» spices ex tota Hetruria convenissent,
» cædes atque incendia & legum interi-
» tum, & bellum civile ac domesticum, &
» totius urbis ac imperii occasum appro-
» pinquare dixerunt, nisi Dii immortales
» omni ratione placati, suo numine pro-
» pe fata illa flexissent. Tandem cum di-
» xisset ut ex Aruspicum responsis ludi fa-
» cti & jovis signum majus factum conver-
» sumq; ad orientem, tum ait, Illud veró,
» nonne ita præsens est, ut nutu jovis opti-
» mi maximi factum esse videatur? ut cū
» hodierno mane per forum meo jussu &
» conjurati & eorum indices in ædē Con-
» cordiæ ducerentur, eo ipso tempore si-
» gnum statueretur, quo collocato atque
» ad vos Senatumque cōverso, omnia &
Sena-

Senatus & vos (quæ erant contra salu-
tem omnium cogitata) illustrata & pa-
tefacta vidistis. Brevius est illud Tibulli,

*Quod si vera canunt sacris oracula templis,
Hæc illi nostro nomine dicta refer:*

*Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse
Felix, ac alium desine velle virum.*

CAP. 33. DE TESTIMONIO HU-
mano legis & sententiæ.

Testimonium humanum est cõmu-
ne aut proprium: cõmune ut lex & illu-
ris sententia: legis aut & non scriptæ &
scriptæ testimonium est pro Milone, Est
enim (judices) non scripta, sed nata lex:
quam non didicimus, accepimus, legi-
mus: verum ex natura ipsa arripuimus,
hausimus, expressimus: ad quam nõ do-
cti, sed facti, non instituti, sed imbuti su-
mus: vt si vita nostra in aliquas insidias,
si in vim, in tela, aut latronum aut inimi-
corum incidisset, omnis honesta ratio
esset expediendæ salutis. Et ibidem,
Quod si duodecim tabulæ nocturnum
furem quoquo modo, diurnum autem
si se telo defenderit, interfici impuné vo-

» luerunt, quis est, qui quoquo modo quis
 » interfectus sit, puniendum putet, cum
 » videat aliquando gladium nobis ad oc-
 » cidendum hominem, ab ipsis porrigi le-
 » gibus? Sententiæ illustris sunt prover-
 » bia: ut, Pares cum paribus facillimè cō-
 » gregantur. Spartam nactus es, hanc ex-
 » orna: Sunt item dicta sapientum, Nosce
 » teipsum. Ne quid nimis, Sponde, præsto
 » est detrimentum. Proprium testimoni-
 » um est, ut Platonis illud, i. ad Quintum
 » Fratrem. Atque ille quidem princeps
 » ingenii & doctrinæ Plato, tum denique
 » fore beatas Respublicas putavit, si aut
 » docti & sapientes homines eas regere
 » cœpissent, aut qui regerent, omne suum
 » studium in doctrina ac sapientia collo-
 » cassent. Talia sunt in poëtis .6. Æneid.

Discite justitiam, moniti: & ne tēnite divos.

Sic Homericō illo versu,

Αἶας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγῃ δωκαίδεκα νῆας.

Ajax autē ex Salamine duxit duodecī naves.

Megarenses victi ab Atheniensibus.

Vivorū testimonia sunt, non tantū cum
 quæritur de fundo aut cæde & ejusmo-
 di negotio aliquo, sed etiam obligatio-
 nis, confessionis, jurifjurandi testimonia
 sunt

sunt. Obligationis exemplum est 5. Phi.
 Audebo etiam obligare fidem meam
 (P.C.) vobis populoque Romano, quod
 profecto, cum me nulla vis cogeret, fa-
 cere non auderem, pertimesceremque
 in re maximè periculosa opinionem te-
 meritatis: Promitto, recipio, spondeo
 (P.C.) Cæsarem talem semper fore ci-
 vem, qualis hodie sit, qualemque eum
 maximè velle & optare debemus: Pi-
 gnus autem obligatio quædam est, ut
 apud Virg. Eclog. 3.

*Vis ergo iter nos quid possit uterq;, vicissim
 Experiamur? ego hâc vitulâ (ne forte recuses,
 Bis venit ad mulctâ, binos alit ubere fœtus)
 Depono: tu dic mecum quo pignore certes.*

Confessio est libera vel expressa tor-
 mentis, quæ propriè quæstio dicitur. Ta-
 le fuit argumentum contra Milonem,
 quod à Cicerone deridetur. Age verò,
 quæ erat aut qualis quæstio? Heus, ubi
 Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit
 Miloni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit.
 Sperata libertas. Huc etiam referri po-
 test argumentū, quo utimur, cū affirma-
 tionis nostræ approbationem & expe-
 rientiā proponimus. 4. Ver. Ecquis Vol-

» catio, si sua sponte venisset, unam libel-
 » lam dedisset? Veniat nunc, experiatur:
 » tecto recipiet nemo. Ter. Eunu.

—*Fac periculum in literis,*

*Fac in palaestra, fac in musicis, quæ liberum
 Scire æquū est adolescentem, solertem dabo.*

3. Trist.

Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere

Ipse velim pœnas experiare meas. (credar:

*Iusjurandum etiam testimonium est,
 quale est 6. Æneid.*

*Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,
 Invitus, regina, tuo de littore cessi.*

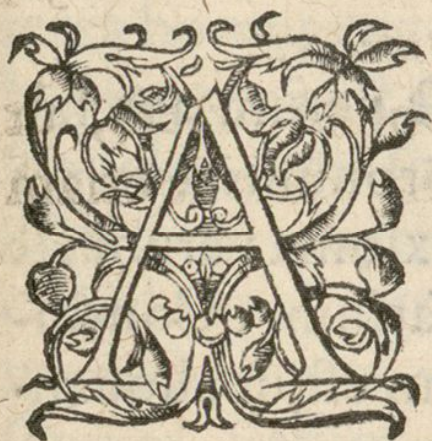
Reciprocatio hic obscurior est, ut
 quia testatum verum sit, testis sit etiam
 verax.

F I N I S.

P. RAMI DIA-
LECTICÆ LIBER
SECUNDVS DE
JUDICIO.

CAP. I. QUID JUDICIUM.

D H U C prima dia-
lecticæ artis pars fu-
it in Invētiōe: pars
altera sequitur in ju-
dicio: judicium est
secunda pars Logi-
cæ de disponendis
argumentis ad bene judicandum: Cer-
ta enim dispositionis regula unumquod
que judicatur: unde hæc pars Logicæ,
& judiciū & dispositio pro eodē dicitur.

CAP. 2. DE AXIOMATIS
affirmatione ac negatione.

Iudicium est axiomaticum vel dia-

noeticum. Axioma est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid aut non esse judicatur. Latine enūtiatum, enuntiatio, pronuntiatum, pronuntiatio, effatum dicitur. Axioma est affirmatum aut negatum: affirmatum quando vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur: Hinc nascitur axiomatum contradictio, quando idem axioma affirmatur & negatur.

C A P. 3. D E V E R O E T F A L S O.

Axioma deinde est verum aut falsum: verum quando pronuntiat uti res est: falsum, contra. Axioma verum est contingens aut necessarium. Contingens, quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna juvat.

Fac enim id esse hodie verum, cras falsum esse poterit: itaque veritatis hujus contingentis judicium, opinio dicitur: quæ præteritorum & præsentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest, quamvis deo tempora omnia præsentia sint:

Itaque

Itaque Martialis Priscum meritó cavil-
latur:

*Sæpe rogare soles, qualis sim Prisce, futurus,
Si fiam locuples, simque repente potens.*

*Quæquã posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?*

Necessarium, quando semper ve-
rum est, nec falsum potest esse: & illud
affirmatum appellatur κατὰ παντός, de om-
ni. Impossibile, contra quod de nullo
unquam verum esse potest. Axiomata
artium sic κατὰ παντός esse debent, sed præ-
terea homogenea & catholica. Axioma
homogeneū est, quando partes sunt es-
sentiales inter se: ut forma formato,
subjectum proprio adjuncto, genus spe-
ciei, id appellatur καθ' αὐτό per se. Axio-
ma catholicum est, quando consequens
semper verum est de antecedente,
non solum omni & per se, sed etiam re-
ciproce: ut homo est animal rationale:
numerus est par vel impar: Lupus est
natus ad ululandum. Id appellatur
καθόλου πρῶτον, universaliter primum
tres hæ sunt leges documentorum artis
propriorum: prima κατὰ παντός lex
veritatis: Secunda καθ' αὐτό lex justitiæ

tertia καθόλου πρῶτον lex sapiētiae dicatur. Atque ejusmodi axiomatum ita catholicorum judicium, verissima & prima scientia est.

C A P. 4. D E A X I O M A T E
simplici.

Atque hæc de communibus axiomatis affectionibus, species sequuntur. Axioma est simplex aut compositum. Simplex est, quod verbi vinculo continetur: Itaque affirmato vel negato verbo affirmatur vel negatur: ut Ignis urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: hic (ignis) est antecedens: Vrit, consequens. Atque hic prima est inventarum rerum dispositio, causæ cum effecto, ut in primo exemplo, subjecti cum adjuncto, ut in secundo: dissentanei cum dissentaneo, ut in tertio: quomodo argumentum quodlibet enuntiari potest (exceptis plenis comparationibus & distributionibus) consentanea quidem affirmando, dissentanea negando.

Axioma simplex est generale aut speciale. Generale quando commune consequens

sequens attribuitur generaliter communi antecedenti, atque hic contradictio non semper dividit verum & falsum, sed cōtingentium utraque pars falsa potest esse, ut:

Omnis in urbe locus Bajis prælucet amœnis.

Nullus in urbe locus Bajis prælucet amœnis.

Item nō contingentium, ut: Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, quando consequens non omni antecedenti attribuitur: & hic contradictio semper dividit verū á falso: speciale est particulare aut proprium. Particulare quando consequens commune antecedenti particulariter attribuitur: Huic autē axiomati generaliter contradicitur.

Aliquid ignoscendum est.

Nihil ignoscendum est.

Aliqua clementia non est laudanda.

Omnis clementia est laudanda.

Axioma proprium est, quando consequens antecedenti proprio attribuitur: ut Fabulla est bella, cujus negatio & contradictio est, Fabulla non est bella.

CAP. 5. DE AXIOMATE
copulato.

Axioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continetur: Itaque ē conjunctione affirmata vel negata affirmatur vel negatur. Contradictionisque pars vera est, pars falsa. Enuntiātum cōpositum est pro sua conjunctione congregativum aut segregativum: congregativum enuntiat omnia consentanea affirmando, omnia etiā dissidentanea negando. Est veró copulatum aut connexum: Copulatum, cuius conjunctio est copulativa, ut i. *Æneid.*

*Unā Eurūsq; Notūsq; ruūt, creberq; procellis
Africus—*

Hic igitur negatio erit & contradictio.

Non una Eurūsq; Notūsq; ruunt creberque procellis

Africus—

Verum enuntiati copulati judiciū pendet ex omnium partium veritate, falsum saltem ex vna parte falsa. Huic generi affine est enuntiātum relatæ qualitatis, cuius conjunctio est ipsa relatio.
3. *Eclog.*

*Tale tuum carmen nobis divine poëta,
 Quale sopor fessis in gramine—*
 hic copulatum judicium est tanquam
 diceretur : Sopor est fessis gratus, & sic
 tuum carmen nobis gratum est : cujus
 negatio,

*Non tale tuum carmen nobis divine poëta,
 Quale sopor fessis in gramine.—*

CAP. 6. DE AXIOMATE

connexo.

Axioma connexum est congregati-
 vum, cujus conjunctio est cōnexiva, Si,
 ut 2. *Ænei.*

*Si miserum fortuna Sinonem
 Finxit, vanū etiā mēdacēq; improba finget.*
 cujus negatio est,

*Non si miserum fortuna Sinonem
 Finxit, vanū etiā mēdacēq; improba finget.*

Conjunctio etiā hæc interdum nega-
 tur apertius, negando consequentiā, ut
 pro Amer. Non continuo si me in sica-
 riorum gregem contuli, sicarius sum. *cc*
 De Fato, Nec si omne enuntiaturum *cc*
 verum est aut falsum, sequitur illico *cc*
 causas esse immutabiles. Affirmatio *cc*
 enim significat, si sit antecedens, etiam

consequens esse. Negatio itaque & contradictio statuit, si sit antecedens, non ideo consequens esse. Quare cum judicabis connexum absolutè verum esse, necessarium quoque judicabis & intelliges hanc necessitatem è necessaria partium connexione oriri, quæ ipsa potest esse vel in falsis partibus, ut, Si homo est leo, est etiam quadrupes, necessarium connexum est. At si connexio sit contingens & pro sua tantum probabilitate ponatur, judicium ejus tantum opinio fuerit, ut Terent. And. (vides.

Pamphile, si id facis, hodie postremum me
 Connexo axiomati affinis est ista consequentiæ relatio, ut, Cum Tullius sit orator, est etiam peritus bene dicendi.

C A P. 7. D E A X I O M A T E

discreto.

Axioma segregativum est, cujus conjunctio est segregativa: ideoque argumenta dissidentanea enuntiat: Enuntiatiū segregativum est discretum aut disjunctum. Discretum, cujus conjunctio est discretiva. Itaque è dissidentaneis præcipue

pué diversa enuntiat. 5. Tusc. Quan-
 quam sensu corporis judicentur, ad ani-
 mū referri tamen: cujus negatio & con-
 tradictio est. Non quanquam corporis
 sensu judicentur, tamen ad animum re-
 ferri: vel Quanquam sensu corporis ju-
 dicentur, non tamen ad animum refer-
 ri. Nam, tamen, est hic conjunctio præ-
 cipua. Discretum enuntiatum judica-
 tur esse verum & legitimum, si partes
 non solū veræ: sed etiam discretæ sint
 falsum vel ridiculum contrá.

C A P. 8. D E A X I O M A T E
disjuncto.

Axioma disjunctum est axioma se-
 gregativum, cujus conjunctio est dis-
 junctiva, ut I. Georg.

*Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
 Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ,
 Aut redit á nobis aurora, diemque reducit.*

De Fat. Omnis enuntiatio est vera
 aut falsa. Hic significatur é disjunctis
 unicum verum esse. Negatio igitur erit
 & contradictio. Non omnis enuntiatio
 est vera aut falsa. Et contradictione sig-

nificatur nō necessariō alterutrū verum esse. Nam si disjunctio absolutē vera est, est etiam necessaria: partēsque disjunctæ sunt oppositæ sine ullo medio. Veruntamen quamvis absolutē vera disjunctio, necessaria quoque sit: tamen nihil necesse est partes separatim necessarias esse: ut,

Homo est bonus vel non est bonus, disjunctio necessaria est: & tamen, Homo est bonus, non est enuntiatio necessaria: Item, Homo non est bonus, non est enuntiatio necessaria: sed disjunctiōnis necessitas pendet ē necessaria partium oppositione & disjunctiōne, non ex earum necessaria veritate. Disjunctio autem plerunque est ex conditione, ut si quærat, Utrum Cleon venerit, an Socrates: quia ita pactum sit alterutrū tantum venturum esse. Itaque si disjunctio sit contingens, non est absolutē vera, & tantum opinabilis est: qualis est frequenter in hominum usu. Ovid. in Epistola Leandri,

*Aut mihi continget felix audacia salvo,
Aut mors solliciti finis amoris erit.*

CAP. 9. DE SYLLOGISMO

& ejus partibus.

Atque ejusmodi judicium est axiomaticum axiomatis per se manifesti, sequitur dianoeticū. Dianoiā est cū aliud axioma ex alio deducitur: estque syllogismus aut methodus: syllogismus est dianoiā, qua quæstio cum argumento ita disponitur, ut posito antecedente necessario cōcludatur. Nam cum axioma dubium sit, quæstio efficitur, & ad ejus fidem tertio argumento opus est cum quæstione collocato. Syllogismi antecedens partes duas habet, propositionem & assumptionem:

Propositio est prima pars antecedentis, qua quæstionis saltem consequens cum argumento disponitur: Assumptio est secunda pars antecedentis, quæ assumitur ē propositione. Syllogismi autem pars consequens est, quæ complectitur partes quæstionis, eamque concludit: unde complexio & conclusio dicitur: Si qua pars syllogismi defuerit, enthymema dicitur: si quid præter illas tres partes accesserit prosyllogismus. Partium etiā ordo sæpe cōfunditur: attā

men si qua dubitatio propterea fuerit, explenda, quæ defunt: amputanda, quæ supersunt, & pars quælibet in locum redigenda est.

C A P. IO. DE SYLLOGISMO

simplici contracto.

Syllogismus est simplex aut compositus: Simplex, ubi pars consequens quæstionis consequitur in propositione: pars antecedens in assumptione: estque affirmatus é partibus omnibus affirmatis, negatus é negata antecedentium partium altera cum complexione: generalis é propositione & assumptione generalibus: specialis ex altera tantum generali: proprius ex utraque propria. Simplex syllogismus est contractus partibus vel explicatus. Contractus quando argumentum pro exemplo ita subjicitur particulari quæstioni, ut utramque partem antecedens & assumptione affirmatum intelligatur.

Quædam confidentia est virtus, ut cōstātia,

Quædā confidētia nō est virtus, ut audacia,

Hic enim argumentum quæstionis
utram-

utramque partem antecedere intelligitur, tanquam esset expressum. Constantiam esse virtutē & confidentiam: ideoque quandam confidentiam esse virtutem: item, Audaciam nō esse virtutem, & tamen esse confidentiam, ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus differendi, magister syllogistici judicii contrahitur, nec aliter explicatur. Atq; ista expositio principiū syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur tanquam per se pleno syllogismi judicio sit clarior & illustrior.

CAP. II. DE PRIMA SPECIE
syllogismi simplicis explicati.

In syllogismo explicato propositio est generalis aut propria, & conclusio similis antecedenti aut parti debiliori: Species duæ sunt, prima ubi argumentū semper sequitur, negatum in altera parte.

GEN. I.

Turbatus non bené utitur ratione:

Sapiens bené utitur ratione:

Sapiens igitur non est turbatus.

Hoc judicium ita fit á Cic. 3. Tusc.

„ Et quemadmodum (ait) oculus contur-
 „ batus non est probé affectus ad suum
 „ munus fungendum: & reliquæ partes
 „ totumque corpus à statu cùm est motû,
 „ deest officio suo ac muneri: sic contur-
 „ batus animus non est probé affectus ad
 „ exequendum munus suum. Munus au-
 „ tem animi est ratione uti: & sapientis
 „ animus ita semper affectus est, ut ratio-
 „ ne optimé utatur: Nunquam igitur est
 „ perturbatus.

G E N. 2.

Res mortalis est composita:

Animus non est compositus:

Animus igitur non est mortalis.

Cic. i. Tusc. hoc syllogismo judi-
 „ cat animum immortalem esse. In ani-
 „ mi autem cognitione (inquit) dubitare
 „ non possumus, nisi forte in physicis
 „ plumbei sumus, quin nihil sit animis
 „ admixtum, nihil concretum, nihil co-
 „ pulatum, nihil coagmentatum, nihil
 „ duplex: Quod cùm ita sit, certé nec se-
 „ cerni, nec dividi, nec discerpi, nec distra-
 „ hi potest: nec interire igitur: Est enim
 „ interitus, quasi discessus & secretio ac di-
 remptus

remptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur.

S P E. I.

Lividus non est magnanimus:

Maximus est magnanimus:

Maximus igitur non est lividus.

Hoc judicio Ovi. 3. de Pont. Eleg. 3. concludit:

Livor, iners vitium, mores non exit in altos:

Utque latens ima, vipera serpit humo:

Mens tua sublimis supra genus eminent ipsum

Grandius ingenio nec tibi nomen inest.

Ergo alii noceant miseris, optentque timeri,

Tinctaque mordaci spicula felle gerant:

At tua supplicibus domus est assueta juvenadis,

In quorum numero me precor esse velis.

S P E. 2.

Saltator est luxuriosus:

Murena non est luxuriosus:

Murena igitur non est saltator.

Cic. pro Mur: Nemo enim ferè saltat sobrius, nisi forte insanit: neque in solitudine, neque in convivio moderato atque honesto: Intempestivi convivii, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio: Tu mihi arri-

» pis id , quod necesse est omnium vitio-
 » rum esse postremum:relinquis illa, qui-
 » bus remotis hoc vitium omnino esse nō
 » potest: nullum turpe convivium, non
 » amor, non commessatio, non libido, nō
 » sumptus ostenditur:& cum ea non repe-
 » riantur, quæ voluptatis nomen habent,
 » quæque vitiosa sunt, in quo ipsā luxuri-
 » am reperire nō potes, in eo te umbram
 » luxuriæ reperturum putas? Hoc iudicii
 modo Ovidius 1. Trist. Elegia 1. triplici-
 ter concludit, dum carminum suorum
 excusationem exponit.

Carmina proveniunt animo deducta sereno:

Nubila sunt subitis tempora nostra malis.

Carmina secessum scribentis & otia quærunt:

Me mare, me venti, me fera jactat hyems.

*Carminibus metus omnis abest: ego perditus
ensem*

Hæsurum jugulo jam puto jamque meo.

Hæc quoq; quæ facio, judex mirabitur æquus:

Scriptaque cum venia qualiacunque leget.

PRO. I.

Agésilæus non est pictus ab Apelle:

Alexander est pictus ab Apelle:

Alexander igitur non est Agésilæus.

P R O. 2.

Cæsar oppressit patriam:

Tullius non oppressit patriam:

Tullius igitur non est Cæsar.

CAP. 12. DE SECUNDA SPECIE

syllogismi simplicis explicati.

Secunda species explicati syllogismi est, quando argumentum antecedit in propositione, sequitur affirmatum in assumptione.

A F F. G E N.

Omne iustum est utile:

Omne honestum est iustum:

Omne igitur honestum est utile.

Quod Cic. 2. Offi. ita concludit: Summa quidem autoritate philosophi, se-
veré sané atq; honesté hæc tria genera
confusa, cogitatione distinguūt: Quid-
quid enim iustum sit, id etiam utile esse
censent: Itemque, quod honestum, idē
iustum: Ex quo efficitur, ut quidquid
honestum sit, idem sit utile.

N E G. G E N.

Timidus non est liber:

Avarus est timidus:

Avarus itaque non est liber.

Hoc ita concluditur & judicatur ab Horatio i. Epist.

*Quo melior servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nā qui cupiet, metuet quoq;: porro
Qui metuens vivit, liber mihi nō erit unquā.
Sic Terent. in Eunucho concludit & judicat:*

Consilii expers, consilio regi non potest:

Amor est consilii expers:

Consilio itaque regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur,

*Here, quæ res in se neq; consiliū neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes:*

*In amore omnia hæc insunt vitia: injurie,
Suspiciones, inimicitie, inducie,*

*Bellum, pax rursū: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,*

Quam si des operā, ut cum ratione insanias.

A F F. S P E.

Consules virtute facti, studiosè Remp. tueri debent:

Cicero est virtute factus Consul:

Cicero igitur Rempub. studiosè tueri debet.

Sic

Sic orator diligentiam suam Agra.
 2. concludit & judicat: Nam cū omni e
 um Consulum, ait, gravis in Republica
 custodienda, cura ac diligentia debet es
 se, tum eorum maximē, qui non in incu
 nabilis, sed in campo sunt Consules fa
 cti: Nulli populo Romano pro me majo
 res nostri sponderūt, mihi creditum
 est: a me petere, quod debeo, me ipsum
 appellare debetis. Quemadmodū cum
 petebā, nulli me authores generis mei
 vobis commendarunt: sic si quid deli
 quero, nullæ sunt imagines, quæ me a
 vobis deprecentur. Quare modo ut vi
 ta suppetat (quanquam ego sum is, qui
 eam possim ab istorum scelere insidiis
 que defendere) polliceor hoc vobis,
 Quirites, bona fide, Rempub. vigilantibus
 homini, non timido, diligenti, non igna
 vo commisistis.

Quod optatum redierit, gratum est:

Lesbia Catullo optata rediit:

Grata igitur est.

Catullus sic concludit:

*Si quicquam cupidoque optantique obtigit
 unquam &*

Insperanti, hoc est gratum animo propriē:

*Quare hoc est gratū nobis, quoq; charius auro
 Quód te restituis Lesbia, mī cupido.
 Restituis cupido, atq; insperanti ipsa refers te
 Nobis. ô lucem candidiore nota?
 Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
 Optandum vita, dicere quis poterit?*

N E G. S P E.

*Deceptor amantis puellæ non est laudandus:
 Demophoon est deceptor amantis puellæ, ut
 Phyllidis:
 Demophoon igitur non est laudandus.
 Phyllis apud Ovidiū ita judicat Demo-
 phoontem laudandum non esse:
 Fallere credentem non est operosa puellam
 Gloria: simplicitas digna favore fuit:
 Sū decepta tuis & amans & fœmina verbis,
 Dii faciant laudis summa sit ista tua.*

A F F. P R O.

*Octavius est hæres Cæsaris:
 Ego sum Octavius:
 Sum igitur hæres Cæsaris.*

N E G. P R O.

*Antonius non est filius Cæsaris:
 Tu es Antonius:
 Non es igitur filius Cæsaris.*

DIALECTICÆ LIB. II. 81
CAP. 13. DE SYLLOGISMO
connexo primo.

Adhuc syllogismus simplex fuit : syllogismus compositus est syllogismus, ubi tota quæstio est pars altera propositionis affirmatæ & compositæ: argumētum est pars reliqua. Tollere autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus est cōnexus aut disjunctus. Syllogismus connexus est syllogismus compositus propositionis cōnexæ, estque duorum modorum: primus modus syllogismini connexi est, qui assumit antecedens, & consequens concludit. Quomodo Cicero judicat & concludit 2. de Divi.

Si dii sunt, divinatio est:

Sunt autem dii:

Divinatio est igitur.

3. Offic. Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam causam, quod is homo sit, consultum velit, necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem: Quod si ita est, una

» continemur omnes & eadem lege na-
 » turæ: Idque ipsum si ita est, certé violare
 » alterum lege naturæ prohibemur: verū
 » autem primum, verum igitur & extre-
 » mum.

Sic Æneid. 4. Dido judicat Æneæ
 remanendum esse:

*Mene fugis? per ego has lachrymas dextram-
 que tuam, te,*

*Quādo aliud mihi jã misera nil ipsa reliqui,
 Per connubia nostra, per inceptos hymenæos,
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquā
 Dulce meū: miserere domus labētis, & istam
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentē:
 Te propter Libycæ gentes Nomadūq; tyranni
 Odere, infensi Tyrii: te propter eundem
 Extinctus pudor: &, qua sola sydera adibam,
 Fama prior, cui me moribundā deseris hospes?*

Frequenter hic non assumitur idem,
 » sed majus, ut i. Catil. Si te parentes time
 » rent, atque odissent tui, neque illos ulla
 » ratione placare posses, ut opinor, ab eo-
 » rum oculis aliquó concederes: nunc te
 » patria (quæ communis est omnium no-
 » strum parens) odit ac metuit, & jamdiu
 » nihil de te judicat, nisi de parricidio suo
 » cogitare: hujus tu neque auctoritatem
 verebere,

verebere? neque iudicium sequere? neq; vim pertimesces? Concludendi modus hic idem est, quando propositio est relata temporis, quo genere nymp̃ha Oenone, apud Ovidium concludit errorē stultitiæ suæ:

*Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua:
Xanthē retró propera, versa q; recurrite lymp̃hæ:
Sustinet Oenonem deseruisse Paris.*

CAP. 14. DE SYLLOG. CON. 2.

Secundus modus connexi tollit cōsequens, ut tollat antecedens.

Si ulli rei sapiens assentietur usquam, aliquādo etiam opinabitur:

Nunquam autem opinabitur:

Nulli igitur rei assentietur.

Eodem syllogismo Ovidius 2. Trist. stultitiam suam iudicat:

Si saperem, doctas odissem jure sorores,

Numina cultori pernicioſa suo:

At nunc (tanta meo comes est insania morbo)

Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Hæ duæ syllogismi species sunt omnium usitatissimæ.

Syllogismus disjunctus est syllogismus compositus propositionis disjunctæ: modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:

At dies non est:

Nox igitur est.

Ciceronis pro Cluentio judicium tale est: Sed cum esset hæc illi proposita
 „ conditio, ut aut justè pieque accusaret,
 „ aut acerbè indigneque moreretur, accusare quoquo modo posset, quã illo modo mori maluit: Disjunctio clarior sic erit.

Aut accusandum aut moriendum:

Non moriendum:

Accusandum igitur.

„ Sic idem 2. Phil. ratiocinatur: Nunquã
 „ ne intelliges tibi statuendum esse, utrum
 „ illi qui istam rem gesserunt, homicidæ
 „ sint, an vindices libertatis? Attende enim
 „ paulisper, cogitationemque sobrii hominis ad punctum temporis suscipe: &
 „ ego qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris, ut á te arguor, socius, nego quicquam

quam esse medium : confiteor illos, nisi “
 liberatores populi Romani conserva- “
 toresque Reipublicæ sint , plus quàm “
 sicarios , plus quàm homicidas , plus “
 quàm parricidas esse : si quidem est “
 atrocius patriæ parentem , quàm suum “
 occidere. Tu homo sapiens & confi- “
 derate, quid dicis ? Si parricidæ, cur ho- “
 noris caussa á te sunt & in hoc ordine, “
 & apud populum Rom. semper appella- “
 ti? cur M.Brutus, te referēte, legibus est “
 solutus, si ab urbe plus quàm decem di- “
 es abfuisset? cur ludi Apollinares incre- “
 dibili M.Bruti honore celebrati? cur p- “
 vincia Cassio & Bruto data? cur Quæ- “
 stores additi? cur Legatorum numerus “
 auctus? Atque hæc acta per te : Non igi- “
 tur homicidæ : Sequitur ut liberatores “
 tuo iudicio sint, quãdoquidem tertium “
 nihil potest esse. Si partes disjunctæ pro- “
 positionis sint duabus plures, judicandi “
 concludendique ars erit eadem. Sic Ci- “
 cero iudicat Rabirium cum Consulibus “
 esse oportere : Atqui videmus (ait) hæc “
 in rerum natura tria fuisse , ut aut cum “
 Saturnino esset, aut cum bonis, aut late- “
 ret. Latere autem, mortis erat instar tur- “

- » pissimæ: cum Saturnino esse, furoris &
 » sceleris: virtus & honestas & pudor cum
 » Coss. esse cogebar.

CAP. 16. DE SYLLOG. DIS. 2.

Disjunctus secundus é propositione
 partibus omnibus affirmata assumit u-
 num, & reliquum tollit, ut:

Dies est, aut nox est:

At dies est:

Nox igitur non est.

Sic juno cum jove de Turno con-
 cludit, 10. Æneid.

— *Quid si quod voce gravaris,
 Mēte dares atq; hæc Turno rata vita maneret
 Nūc manet insontē gravis exitus, aut ego veri
 Vana feror: quod ut o potius formidine falsa
 Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa refle-
 ctas.*

Ejusmodi syllogismus efficitur é pro-
 positione copulata negata, quæ negata
 complexio dicitur: quæque disjunctio-
 nis affirmatæ vim obtinet.

Non & dies est, & nox est:

At dies est:

Non igitur nox est.

CAP. 17. DE METHODO SE-
cundum Aristotelem unica.

Methodus est dianoia variorum axiomatū homogeneorum pro naturæ suæ claritate præpositorum, unde omnium inter se convenientia judicatur, memoriaque comprehenditur. Atqui ut spectatur in axiome veritas & falsitas, in syllogismo consequentia & inconsequentia, sic in methodo consideratur ut per se clarius præcedat, obscurius sequatur, omninoque ordo & confusio judicatur. Sic disponetur ex homogeneis axiomatis primo loco absoluta notione primum, secundo secundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideoque methodus ab universalibus ad singularia perpetuó progreditur. Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedētibus omnino & absoluté notioribus ad consequentia ignota declarandum, eamque solam methodum Aristoteles docuit.

CAP. 18. DE PRIMA METHODI
illustratione per exempla artium.

Sed methodi unitatem exempla doctrinarum & artium præcipue demon-

strant præcipueq; vëdicant, quibus quãvis omnes regulæ generales sint & universales, tamẽ earum gradus distinguntur: quantoque unaquæque generalior erit, tanto magis procedet. Generalissima loco & ordine prima erit, quia lumine & notitia prima est: subalternæ cõsequuntur, quia claritate sunt proximæ: atque ex his natura notiores præponuntur, minus notæ substituentur, tandemque specialissimæ constituentur. Definitio itaque generalissima prima erit: distributio sequetur, quæ si multiplex fuerit, præcedet in partes integras partitio, sequetur divisio in species: partesque ipsæ & species eodem ordine sunt rursus tractandæ, ac definiendæ quo distributæ fuerint: & transitionum vinculis si longior inter eas intersit explicatio, colligandæ sunt: Id enim auditorem reficit ac recreat: atque ut res familiarius accipiat, exemplo quoque familiari nobis utendum est. Omnes definitiones, distributiones, regulæ Grammaticæ repertæ sint, atque unaquæque sigillatim judicata: omniaque hæc documenta variis tabellis inscripta, una cõfundan-

fundantur & conturbentur in hydria aliqua, ut in Ollæ ludo fieri solet: hic si quæras, quæ pars Dialecticæ te doceat has regulas ita confusas disponere & in ordinem redigere: primò locis inventionis nihil opus est, cùm sint omnia reperta: neque primo axiomatis iudicio, cùm unumquodque axioma probatum & æstimatum sit: neque secundo syllogismi iudicio opus, cùm sint omnes singularum rerum controversiæ his de rebus disceptatæ & conclusæ, sola methodus superest. Dialecticus igitur lumine methodi artificiosæ, feliget in hac urna definitionem Grāmaticæ (id enim est generalissimum) & primo loco statuet. Grāmatica est doctrina bené loquendi: tum requireret in eadem urna partitionē Grāmaticæ, & collocabit secundo loco. Partes Grammaticæ sunt duæ: Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodem vase definitionem Etymologiæ de vocibus separabit, & tertio gradu antecedētib; adjunget: tum vocis partes in literis & syllabis, speciēsque in vocibus numeri & sine numero requireret, exituūq; transitiones suis locis collocabit. Atque

ita omnium etymologiæ partium definitiones, distributiones, colligationes, exempla denique specialissima in singulis disponet. Idemque in Syntaxi faciet. Hanc viã omnes artes sibi p̄posuerunt.

C A P. 19. D E S E C U N D A M E T H O -
*di illustratione per exempla poetarum,
 oratorum, historicorum.*

Atqui methodus, non solùm in materia artium & doctrinarum adhibetur, sed in omnibus rebus, quas facile & perspicuè docere volumus, ideoq; poëtæ, oratores omnesque omnino scriptores quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequi volunt, quamvis non usquequaque ingrediantur atque insistant. Virgilius in Georgicis distribuit propositam materiam in quatuor partes, ut antè dixi: primoque libros communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, deque segetibus & earum cultu differit, quæ pars operis prima erat, tumque transitio adhibetur initio secundi libri.

*Haëtenus arborum cultus & sydera cali,
 Nunc te Bacche canam:—*

Deinceps

Deinceps scribit generaliter de arboribus, tum specialiter de vitibus. Transitio secunda adhibetur ad tertiam partem, sed imperfectior & sine epilogo. Tertiæ libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus.

*Te quoq; magna Pales, & te memorã de cane-
Pastor ab Amphryso. —* (mus

Tandem initio quarti libri transitio tertia est de quarta parte, sed item imperfecta é sola propositione de apibus:

Protinus æerii mellis sylvestria dona

Exequar. —

Sic igitur poëta generalissimum primo, subalterna medio, specialissima extremo loco ponere studuit. Sic Ovidius in Fastis, dispositionis hujus gratiam sequitur: proposuit initio summum operis:

*Tempora cū causis latium digesta per annū,
Lapsaque sub terras orta que signa canam.*

Mox imploratione facta, partitionem anni statuit, factam à Romulo primum in decem menses, quam reprehendit:

*Tempora digereret cū conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.*

Et paulo post Numæ divisionem pleniorē adjungit:

*At Numa nec Ianū nec avitas p̄terit umbras:
Mensibus antiquis preposuitque duos.*

Denique poëta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitialis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tū atri, tandem unumquemque mensem suo loco prosequitur, & præfatione ordinis hujus á generalibus ad specialia studium indicat:

*Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.*

Tandem singulis partibus expositis transitio cōjungitur, ut in fine primi, & initio secundi:

*Sed jam prima mei pars est exacta laboris,
Cumque suo finem mense libellus habet.
Ianus habet finē, cū carmine crescat & annus:
Alter ut it mensis, sic liber alter eat.*

In singulis libris postea transitiones adhibentur, sed minus accuratè. Oratores in procæmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, cumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studiosius affectantur, ut in accusatione Cicero primū proponendo, tum partiendo,
„ Quæstor (inquit) Cn. Papyrio Cos. fui-
sti ab

fti ab hinc annos quatuordecim, & ex “
 illa die ad hanc diem quæ fecisti, in ju- “
 diciū voco, hora nulla vacua furto, fcele “
 re, crudelitate, flagitio reperietur. Pro- “
 positio hic & definitio summæ rei est, tã “
 quam in hoc judicio generalissima. Par- “
 titio sequitur : Hi sunt anni consumpti “
 in Quæstura & legatione Asiatica, & “
 Prætura urbana, & Prætura Siciliensi: “
 quare hæc eadem erit quadripartita di- “
 stributio totius accusationis meæ. Quas “
 partes quatuor earumq; partium parti- “
 culas deinceps suo quamque ordine, & “
 loco tractavit, & transitionibus copula- “
 vit, tres primas tertio libro : Quamobrẽ “
 (ait) Quæstura istius demonstrata, primi “
 que magistratus & furto & scelere per- “
 specto, reliqua attendite. Tum verò ex- “
 positis legationis criminibus, transitio “
 ad Præturam sequitur : Verum ad illam “
 jam veniamus præclaram Præturam, cri- “
 minaq; ea, quæ notiora sunt his, qui ad- “
 sunt, quã nobis, qui meditati ad dicen- “
 dum paratique venimus. Transitio hæc “
 imperfectior est sine epilogo : tandem “
 principio quartæ orationis transitio est “
 consimilis ad quartam partem de Præ-

» tura Siciliensi: Multa mihi necessario, ut
 » dices, prætermittēda sunt, ut possim ali-
 » quo modo de iis rebus, quæ meæ fidei
 » commissæ sunt, dicere: recepi enim caus-
 » sam Siciliae: ea me ad hoc negotium pro-
 » vincia attraxit. Sic Livius summā septin-
 » gentorum annorum initio cōplectitur,
 tum per decades dividit.

CAP. 20. DE CRYPTICIS METHODI.

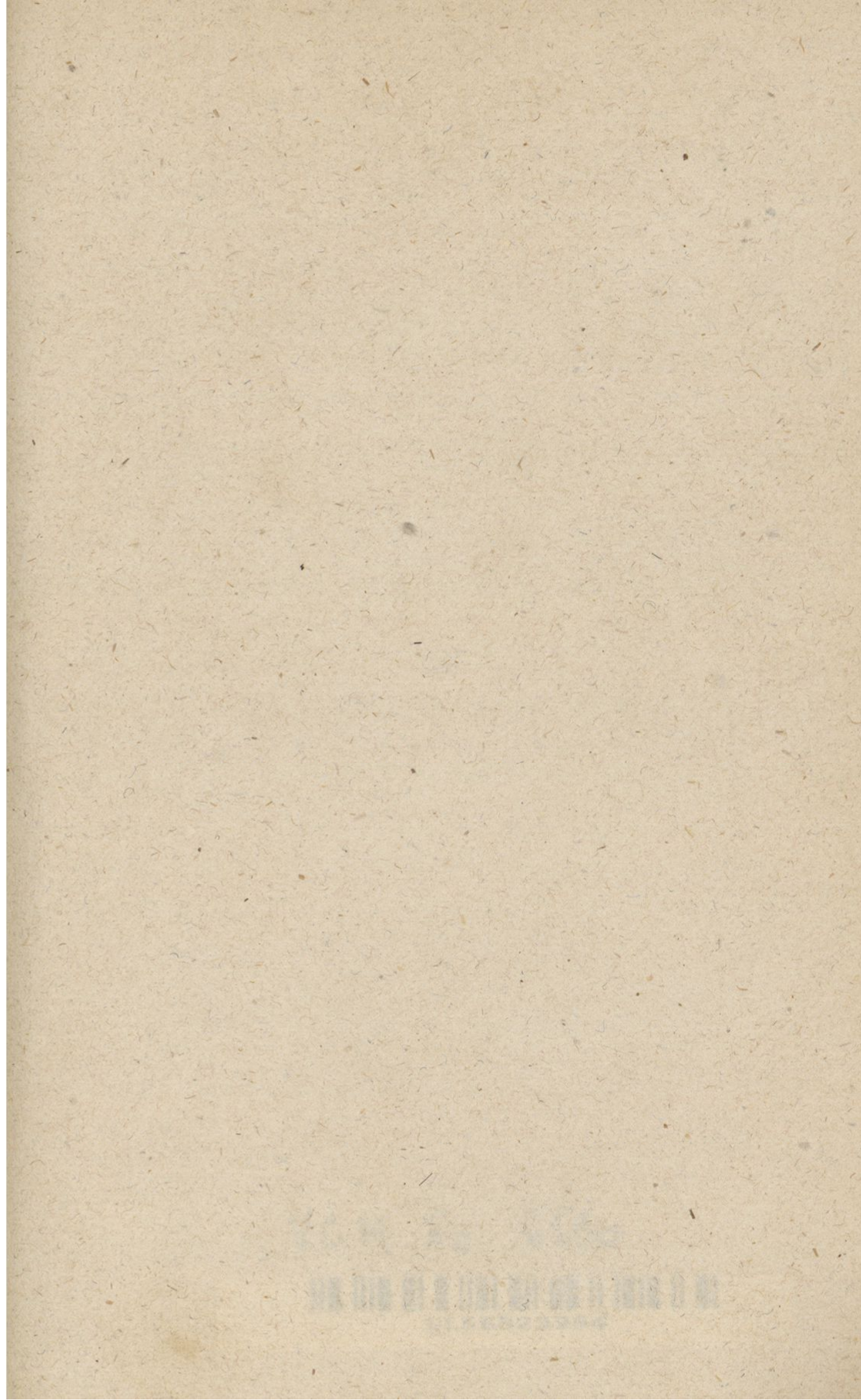
Hæc igitur in variis axiomatis homo-
 geneis suoq; vel syllogismi iudicio notis
 methodus erit, quoties perspicuè res do-
 cēda erit: At cum delectatione motive
 aliquo majore, in parte aliqua fallendus
 erit auditor, homogenea quædam rejici-
 entur, ut definitionum, partitionū, tran-
 sitionumq; lumina: quædam assumētur
 heterogenea, velut digressiones à re &
 in re cōmorationes, sed præcipuè rerū
 ordo initio invertetur, antecedētiaque
 nonnulla cōsequentibus postponentur.
 Itaq; ad illam perfectæ methodi regulā
 hæc alicubi imperfectior forma non so-
 lūm detractis rebus mutila est vel supe-
 radditis redūdat, sed ordinis sui quibus-
 dam gradibus inversis præpostera est.
 Quod Poëta facit majore quadā artifi-
 cii spe-

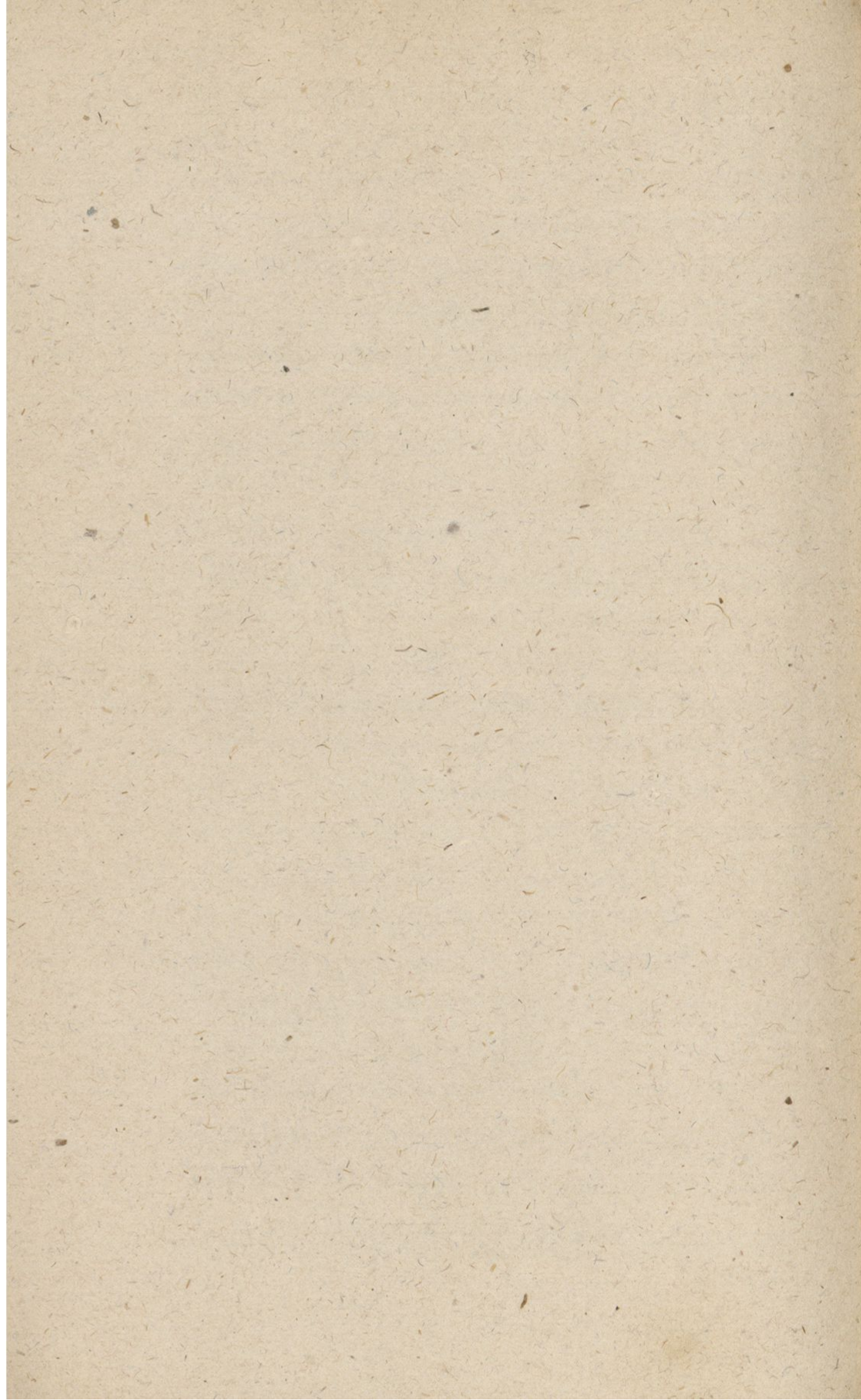
cii specie, dum populum ducēdum sibi proponit, id est, belluam multorum capitum, ideoque variis modis decipit: incipit á medio, ibiq; primum sæpe comprehendit, postremū deniq; incerto aliquo & inopinato casu concludit. Sic (ut Horatius ait) Homerus Iliada disposuit.

*Nec gemino bellum Trojanū orditur ab ovo:
Semper ad eventū festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit:
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne mediū, medio ne discrepet imum.*

Sic Vir. Æneā á Silicia excepit, & in cōvivio Carthaginiis p̄terita narrātē fecit: postrema variis p̄turbata casib. induxit. Sic comici poëtæ, tametsi magno iudicio comoedias p̄ actus & scenas distīgūt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores veró ad victoriā omnia referūt. Itaq; nō tam docendi, q̄ permovendi gratia firmissimū quodque primū ab iis collocatur, dum tamen ea, quæ æquē excellēt, servētur etiā ad extremū, & Homerica dispositione mediocria in mediā turbā atq; in gregē conferantur.

F I N I S.

VCM 5= 6590

1156523954

